

## LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

### N U T A R I M A S

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIŲ SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJŲ ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIŲ PENSIJŲ ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮSTATYMO „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIŲ SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJŲ ĮSTATYMO PAKEITIMO IR PAPILDYMO“ NUOSTATŲ ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, TAIP PAT DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 1994 M. LAPKRIČIO 18 D. NUTARIMU NR. 1156 PATVIRTINTŲ VALSTYBINIŲ SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJŲ SKYRIMO IR MOKĖJIMO NUOSTATŲ 84 PUNKTO ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI IR LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIŲ SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJŲ ĮSTATYMO 45 STRAIPSNIO 4 DALIAI (1994 M. LIEPOS 18 D. REDAKCIJA)**

2003 m. gruodžio 3 d.  
Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Armano Abramavičiaus, Egidijaus Jarašiūno, Egidijaus Kūrio, Kęstučio Lapinsko, Zenono Namavičiaus, Augustino Normanto, Jono Prapiesčio, Vytauto Sinkevičiaus, Stasio Stačioko, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovėms Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyresniosioms patarėjoms Jurgitai Meškienei ir Daivai Petrylaitei, suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovei Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinio draudimo ir pensijų departamento Pensijų skyriaus vedėjai Svetlanai Černuševič, remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 ir 105 straipsniais ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2003 m. lapkričio 18 d. išnagrinėjo bylą Nr. 47/2001-08/2003-20/2003-32/2003-38/ 2003 pagal šiuos prašymus:

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 ir 105 straipsniais ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2003 m. lapkričio 18 d. išnagrinėjo bylą Nr. 47/2001-08/2003-20/2003-32/2003-38/ 2003 pagal šiuos prašymus:

1) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. spalio 10 d. prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulėje įtvirtintiems teisingos pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės principams, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 ir 52 straipsniams;

2) pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. gruodžio 5 d. prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai;

3) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo 2003 m. balandžio 15 d. prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies nuostatos, ribojančios tam pačiam asmeniui paskirtų valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendros sumos išmokėjimą, neviršijant užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, statistinio šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulėje įtvirtintam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams;

4) pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. liepos 28 d. prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 ir 3 straipsniai, 6

straipsnio 2 dalis, 17 straipsnio 1 dalies 2 punktas ir 19 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 ir 29 straipsniams;

5) pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. spalio 8 d. prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalis, kuria straipsnis papildytas 1995 m. liepos 4 d. priimtu Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“, nustačiusi, jog „perskaičiuojant paskirtas pensijas, asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas imamas ne didesnis kaip 5“, bei 1995 m. rugsėjo 28 d. priimto Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo“ 4 straipsnis, kuriuo Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 50 straipsnio ketvirtoji dalis (1994 m. liepos 18 d. įstatymo Nr. I-549 redakcija), nustačiusi, jog „perskaičiuotos<.....>; pensijos dydis neribojamas“, pripažinta netekusia galios, neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsnio nuostatai, kad valstybė laiduoja teisę gauti senatvės pensiją, bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio nuostatomis dėl nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių apsaugos.

Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 6 d. sprendimu Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. spalio 10 d. ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. gruodžio 5 d. prašymai sujungti į vieną bylą, ir jai suteiktas numeris 47/2001-08/03.

Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 29 d. sprendimu Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. gruodžio 5 d., 2003 m. liepos 28 d. bei 2003 m. spalio 8 d. ir Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. spalio 10 d. bei 2003 m. balandžio 15 d. prašymai sujungti į vieną bylą, ir jai suteiktas numeris 47/2001-08/2003-20/2003-32/2003-38/2003.

Konstitucinis Teismas

## **n u s t a t ė:**

### **I**

1. Seimas 1994 m. liepos 18 d. priėmė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą (Žin., 1994, Nr. [59-1153](#)).

Seimas 1994 m. gruodžio 22 d. priėmė Valstybinių pensijų įstatymą (Žin., 1994, Nr. [101-2018](#)).

Vyriausybė 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimo Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ 1 punktu patvirtino Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatus (toliau – ir Nuostatai).

2. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi sustabdė bylos nagrinėjimą ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnis neprieštarauja Konstitucijos preambulėje įtvirtintiems teisingos pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės principams, 29 ir 52 straipsniams.

3. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi sustabdė bylos nagrinėjimą ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punktas neprieštarauja Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai.

4. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi sustabdė bylos nagrinėjimą ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies nuostatos, ribojančios tam pačiam asmeniui paskirtų valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendros sumos išmokėjimą,

neviršijant užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, statistinio šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio, neprieštarauja Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams, Konstitucijos preambulėje įtvirtintam teisinės valstybės principui.

5. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi sustabdė bylos nagrinėjimą ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 ir 3 straipsniai, 6 straipsnio 2 dalis, 17 straipsnio 1 dalies 2 punktas ir 19 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Konstitucijos 52 ir 29 straipsniams.

6. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi sustabdė bylos nagrinėjimą ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalis, kuria straipsnis papildytas 1995 m. liepos 4 d. priimtu įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“, nustačiusi, jog „perskaičiuojant paskirtas pensijas, asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas imamas ne didesnis kaip 5“, bei 1995 m. rugsėjo 28 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punktas, kuriuo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 50 straipsnio 4 dalis (1994 m. liepos 18 d. įstatymo redakcija), nustačiusi, jog „perskaičiuotos <....>; pensijos dydis neribojamas“, pripažinta netekusi galios, neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui ir Konstitucijos 52 straipsnio nuostatai, kad valstybė laiduoja teisę gauti senatvės pensiją, taip pat Konstitucijos 23 straipsnio nuostatomis dėl nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių apsaugos.

## II

1. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas savo 2001 m. spalio 10 d. prašymą grindžia šiais argumentais.

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnyje nustatytas mokamų invalidumo pensijų, paskirtų pensinio amžiaus invalidams, palyginti su nesukakusiais senatvės pensijos amžiaus invalidais, ribojimas.

Pareiškėjo nuomone, toks mokamos invalidumo pensijos dydžio ribojimas pensinio amžiaus invalidams pažeidžia teisingos pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės lygiateisiškumo bei nediskriminavimo principus. Taigi yra pagrindas manyti, kad ginčijamos įstatymo nuostatos riboja asmens socialinės padėties lygybę įstatymui ir pažeidžia valstybės laiduojamą piliečių teisę gauti invalidumo pensiją. Todėl ginčijamose nuostatose įtvirtintas teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijos preambulėje įtvirtintiems teisingos pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės principams, Konstitucijos 29 straipsniui, įtvirtinančiam lygiateisiškumo bei nediskriminavimo principus, ir Konstitucijos 52 straipsniui, įtvirtinančiam valstybės laiduojamą piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas.

2. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo 2002 m. gruodžio 5 d. prašymą grindžia šiais argumentais.

Pareiškėjo nuomone, Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punkte nustatyta, kad asmenys, kuriems iki 1995 m. sausio 1 d. buvo paskirtos ištarnauto laiko pensijos ir kurie po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. buvo sukakę senatvės pensijos amžių arba buvo invalidais, gali pateikti šių nuostatų 82 punkte nurodytų laikotarpių duomenis apie uždarbį. Duomenys reikalingi paskirtosios pensijos perskaičiavimui. Todėl, pareiškėjo manymu, pagal Nuostatų reikalavimus perskaičiuoti paskirtą iki Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo įsigaliojimo ištarnauto laiko pensiją galima tik asmenims, kurie senatvės pensijos amžių sukako iki 1995 m. sausio 1 d., po šios datos tokį amžių sukakusiems asmenims ištarnauto laiko pensijos perskaičiavimas nenumatytas. Pagal Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punktą, atsižvelgiant į senatvės pensijos amžiaus sukakimo momentą,

tolesniam paskirtų ištarnauto laiko pensijų mokėjimui nustatomas skirtingas teisinis reguliavimas nei nustatytasis įstatyme. Todėl yra pagrindas manyti, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas ir Vyriausybės patvirtinti Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatai skirtingai reguliuoja tuos pačius teisinius santykius. Todėl kyla abejonė, ar Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punktas atitinka Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalį. Abejojant Vyriausybės nutarimo atitiktimi įstatymui taip pat kyla klausimas dėl šio akto atitikties Konstitucijai. Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė privalo vykdyti įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus. Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktas nustato, kad įstatymus leidžia Seimas. Vyriausybė, vykdydama įstatymų leidėjo pavedimą nustatyti tam tikrą tvarką, gali nustatyti tik tokį teisinį reguliavimą, kuris neprieštarauja įstatymams. Poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais ir negali jiems prieštarauti.

Pareiškėjo manymu, Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punktas prieštarauja Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai.

3. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas savo 2003 m. balandžio 15 d. prašymą grindžia šiais argumentais.

Pareiškėjas teigia, kad Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies nuostatos riboja tam pačiam asmeniui paskirtų valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendros sumos išmokėjimą, neviršijant užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, statistinio šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio.

Pareiškėjo manymu, toks valstybinės pensijos dydžio ribojimas asmenims, kuriems yra paskirta valstybinė pensija ir valstybinė socialinio draudimo pensija, neišmokant jų visos bendros sumos, pažeidžia konstitucinį teisinės valstybės principą, kadangi asmuo netenka dalies jam priklausančių pensijų išmokų.

Taigi, pareiškėjo nuomone, yra pagrindas manyti, kad ginčijamos įstatymo nuostatos pažeidžia asmens teisę į nuosavybę bei valstybės laiduojamą piliečių teisę gauti visą paskirtą pensiją ir prieštarauja Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams, Konstitucijos preambulėje įtvirtintam teisinės valstybės principui.

4. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo 2003 m. liepos 28 d. prašymą grindžia šiais argumentais.

Pagal ginčijamas nuostatas senatvės pensijos skyrimą ir mokėjimą sąlygoja ne vien atitinkamas asmens amžius ir apskritai socialinio draudimo stažas, bet ir socialinio draudimo stažas, apibrėžtas konkrečia minimalia riba, todėl tokios nuostatos konstitucingumas yra abejotinas. Konstitucijos 52 straipsnis įtvirtina kiekvieno piliečio teisę į socialinę apsaugą ir šios apsaugos formas, kurių viena – senatvės pensija. Formuluoant „valstybė laiduoja“ reiškia, kad būtent įstatymu turi būti nustatytos Konstitucijos 52 straipsnyje išvardytos ir neišvardytos pensijų ir socialinės paramos rūšys laiduojant piliečiams teisę į socialinę apsaugą, nustatant pakankamas tos teisės įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemones. Konstitucijos 52 straipsnyje numatyta viena iš pensijos rūšių – senatvės pensija, kuri ir yra administracinės bylos ginčo dalykas. Ši pensija, kaip nustatyta Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatyme, mokama iš lėšų, sukauptų socialinio draudimo pagrindų, tačiau socialinio draudimo įmokų mokėjimas suponuoją asmens teisę gauti atitinkamo dydžio senatvės pensiją, o šis dydis negali priklausyti nuo sumokėtų socialinio draudimo įmokų. Konstitucija užtikrina kiekvienam piliečiui, sukakusiam nustatytą amžių ir mokėjusiam socialinio draudimo įmokas, teisę gauti įstatymo nustatytą pensiją.

Pareiškėjo nuomone, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme įtvirtinta sąlyga, suponuojanti būtinybę turėti minimalų socialinio draudimo stažą, riboja asmens, turinčio bet kokio dydžio socialinio draudimo stažą, tačiau mažesnę nei nustato minėtas įstatymas, teisę į valstybės laiduojamą Konstitucijos 52 straipsnyje įtvirtintą socialinę garantiją – senatvės pensiją. Pasak

pareiškėjo, ginčijamos įstatymo nuostatos, siedamos asmens teisę į senatvės pensiją su minimaliu valstybinio socialinio draudimo stažu, taip atima iš asmenų, neturinčių tokio stažo, Konstitucijos garantuotą teisę į socialinį aprūpinimą – senatvės pensiją, ir juos diskriminuoja kitų asmenų, turinčių minimalų valstybinio socialinio draudimo stažą ir dėl to įgyjančių teisę į senatvės pensiją, atžvilgiu, ir tai, pareiškėjo nuomone, prieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 ir 2 dalyse įtvirtintam visų asmenų lygybės principui.

5. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo 2003 m. spalio 8 d. prašymą grindžia šiais argumentais.

Pareiškėjo nuomone, asmenys, kuriems buvo pritaikytos šios Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pataisos ir apskaičiuotasis asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas, nustatytas didesnis nei 5, dėl šio įstatymo pakeitimų, nustačiusių asmens draudžiamųjų pajamų koeficiento maksimalų dydį 5 bei panaikinusių taisyklę, kad perskaičiuotos pensijos dydis neribojamas, taikymo patyrė turtinio pobūdžio suvaržymus, o toks teisinis reguliavimas kelia abejonių dėl jo atitikties konstituciniam teisinės valstybės principui, kurio elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas, bei konstitucinei nuostatai, kad valstybė laiduoja teisę gauti senatvės pensiją, taip pat Konstitucijos 23 straipsnio nuostatomis dėl nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių apsaugos.

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio antroji dalis, kuria straipsnis papildytas 1995 m. liepos 4 d. įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“, nustačiusi, jog „perskaičiuojant paskirtas pensijas, asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas imamas ne didesnis kaip 5“, bei 1995 m. rugsėjo 28 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punktas, kuriuo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 50 straipsnio ketvirtoji dalis (1994 m. liepos 18 d. įstatymo redakcija), nustačiusi, jog „perskaičiuotos <.....> pensijos dydis neribojamas“, pripažinta netekusi galios, prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui ir Konstitucijos 52 straipsnio nuostatai, kad valstybė laiduoja teisę gauti senatvės pensiją, Konstitucijos 23 straipsnio nuostatomis dėl nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių apsaugos.

### III

1. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovo Seimo nario Algirdo Syso rašytiniai paaiškinimai. Paaiškinimuose teigiama, kad valstybinio socialinio draudimo pensijų sistemos yra pagrįstos solidarumu, kai dirbančios žmonių kartos atlyginimų dalis skiriama valstybinėms socialinio draudimo pensijoms išmokėti. Todėl šios sistemos sėkmingam funkcionavimui yra būtinas įmokų ir išmokų balansas, kurį įmanoma pasiekti tik esant pakankamoms įmokoms į Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą ir atitinkamoms gerai finansiškai pagrįstoms išmokoms. Seimo atstovo nuomone, piliečių teisei gauti senatvės pensiją draudžiamųjų pajamų koeficiento dydžio apribojimas neturi įtakos. Draudžiamųjų pajamų koeficiento dydis turi įtakos tik pensijų dydžiui, todėl ginčijamos Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nuostatos dėl ne didesnio kaip 5 draudžiamųjų pajamų koeficiento neprieštarauja Konstitucijai.

2. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovės Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyriausiosios konsultantės Jadvygos Andriuškevičiūtės rašytiniai paaiškinimai. Paaiškinimuose teigiama, kad valstybė, laiduodama konstitucines piliečių teises, nustatė tokią solidarumo principu paremtą sistemą, kur darbingi asmenys privalo mokėti įmokas, o dėl objektyvių priežasčių savimi pasirūpinti negalintys asmenys turi teisę į paramą. Atsižvelgiant į Konstitucijos nuostatas, socialiniu atžvilgiu būtų neteisinga skirti lėšų asmeniui, kuris dirba ir turi pajamų, jas paėmus iš to asmens, kuris mokosi, gydomsi ar nedirba ir neturi kitų pajamų, išskyrus tas, kurios gaunamos kaip socialinės išmokos. Suinteresuoto asmens

atstovės nuomone, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnis neprieštarauja Konstitucijai.

3. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovės Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyresniosios patarėjos J. Meškienės rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad Konstitucijos preambulėje įtvirtintas teisinės valstybės principas sietinas su teisėtų lūkesčių apsaugos principu, kurio esmė išsamiai atskleista konstitucinėje jurisprudencijoje. Pagal ją konstitucinis teisėtų lūkesčių apsaugos principas reiškia, kad jei asmeniui pagal teisės aktus yra nustatytas tam tikras apmokėjimas už darbą, tai jis ir turi būti mokamas nustatytą laiką, t. y. kad pagal galiojančius teisės aktus asmenų įgytos teisės bus išlaikytos nustatytą laiką ir galės būti įgyvendintos. Teisinės valstybės principas nepaneigia įstatymų leidėjo diskrecijos nustatyti pensijos dydį (taip pat ir pensinės išmokos ar tokių išmokų sumos maksimalų dydį), taip pat ir šiuos dydžius nukreipiančias konstantas, todėl Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis neprieštarauja Konstitucijai.

4. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovės Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyresniosios patarėjos D. Petrylaitės rašytiniai paaiškinimai. Paaiškinimuose teigiama, kad po nepriklausomybės atkūrimo pradėta kurti ir socialinio draudimo sistema, kuria buvo siekiama pereiti nuo valstybės teikiamo „aprūpinimo“ negalintiems dirbti ir neturintiems nuolatinių pajamų gyventojams prie jų įmokomis įgyjamų teisių į išmokas, numatytas įstatymu. Priimtinausiu laikomas socialinės apsaugos apibrėžimas, kur ji apibrėžiama kaip visuma priemonių, sukuriančių solidarumą tarp žmonių, netekusių darbinių pajamų arba turinčių kokių nors ypatingų išlaidų. Lietuvoje veikia pasaulyje dominuojantis socialinio draudimo modelis, grindžiamas solidarumo principu (jauni, sveiki asmenys dalį savo lėšų skiria tiems, kurie dėl senatvės, invalidumo, ligos ar netekę darbo negali dirbti ir užsidirbti). Socialinio draudimo garantijos teikiamos iš lėšų, kurios surenkamos iš einamuoju laikotarpiu dirbančių asmenų. Tai yra vadinamoji PAYG sistema. Teisę gauti tokias išmokas įgyja tik tam tikrą laikotarpį mokėję draudimo įmokas asmenys, o jų nemokėjęs gali tikėtis tik valstybės paramos. Lietuvoje įstatymai teisę gauti vieną ar kitą šio draudimo išmoką visų pirma sieja su asmens turimu atitinkamu socialinio draudimo stažu. Socialinio teisingumo koncepcija reiškia, kad laikantis universalumo, solidarumo principų visiems visuomenės nariams garantuojamas socialinis saugumas, kartu suteikiant individui daugiau atsakomybės už savo socialinį saugumą. Valstybė kartu skatina individus pačius paveikti būsimuosius savo socialinio saugumo standartus. Šiuo ginčijamo įstatymo atveju atkreiptinas dėmesys, kad galiojantys įstatymai ne tik valstybinio socialinio pensijų draudimo atveju nustato asmens pareigą turėti tam tikrą valstybinio socialinio draudimo stažą. Atitinkamas reikalavimas taikomas ir asmenims, pretenduojantiems į ligos, motinystės ir motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpas ir t. t. D. Petrylaitė atkreipia dėmesį į tai, kad reikalavimas turėti tam tikrą socialinio draudimo stažą prieš kreipiantis dėl senatvės pensijos paskyrimo yra numatytas ir Europos socialiniame kodekse, kurio 29 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtintas minimalus 15 metų įmokų mokėjimo arba darbo pagal darbo sutartį stažas. Atsižvelgiant į šias aplinkybes darytina išvada, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo normos, nustatančios minimalų 15 metų socialinio pensijų draudimo stažo laikotarpį, neprieštarauja Konstitucijai.

5. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovės Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinio draudimo ir pensijų departamento Pensijų skyriaus vedėjos S. Černuševič rašytiniai paaiškinimai. Paaiškinimuose teigiama, kad ginčijamu klausimu pareiškėjas neįvertino valstybinių socialinio draudimo pensijų teisinio reglamentavimo nuostatų visumos ir, neatsižvelgdamas į ginčijamas nuostatas, nepagrįstai susiejo Nuostatų 84 punkto nuostatas su Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalimi. Tuo tarpu ginčijamas Nuostatų punktas skirtas įgyvendinti šio įstatymo 45 straipsnio 1 daliai, kurioje reglamentuota, kad įsigaliojus šiam įstatymui pagal jo nuostatas gali būti perskaičiuotos tik senatvės ir invalidumo pensijos, t. y. pensijos tų asmenų, kurie jau iki 1995 m.

sausio 1 d. sukako tuometinį senatvės pensijos amžių ar buvo pripažinti invalidais. Darytina išvada, kad ištarnauto laiko pensijų gavėjui senatvės pensijos amžių sukakus po Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo įsigaliojimo senatvės pensija gali būti paskirta tik bendra tvarka, neperskaičiuojant anksčiau mokėtos ištarnauto laiko pensijos. Netiksli Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalies formuluotė sudarė galimybes ją skirtingai interpretuoti.

6. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovės Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Pensijų skyriaus vedėjo pavaduotojos Jovitos Litvaitienės rašytiniai paaiškinimai. Paaiškinimuose teigiama, kad tiek galiojusi, tiek galiojanti Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalies formuluotės iš esmės savo turiniu yra tapačios, jose įtvirtinta vienkartinio taikymo nuostata, reguliuojanti pensijų, paskirtų iki Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo įsigaliojimo, perskaičiavimą, todėl ji taikoma tik tiems ištarnauto laiko pensijų gavėjams, kurie teisę į senatvės ar invalidumo pensiją įgijo iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos, t. y. iki 1995 m. sausio 1 d. Tiems, kurie senatvės pensijos amžių sukako po 1995 m. sausio 1 d., senatvės pensija skiriama ir apskaičiuojama vadovaujantis Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo straipsniais, reguliuojančiais senatvės pensijos skyrimą, o ne ištarnauto laiko pensijos perskaičiavimą. Įstatymų leidėjas, patikslinęs šios normos formuluotę, tik patvirtino, kad ji buvo vienkartinio taikymo norma. Vyriausybės atstovės J. Litvaitienės nuomone, Nuostatų 84 punktas neprieštarauja Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymui ir Konstitucijai.

7. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovės Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Pensijų skyriaus vyriausiosios specialistės Dalios Cirtautienės rašytiniai paaiškinimai. Paaiškinimuose teigiama, jog nuo 2003 m. sausio 1 d. galiojančioje Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalies redakcijoje nustatyta, kad ištarnauto laiko pensija perskaičiuojama į valstybinę socialinio draudimo senatvės ar invalidumo pensiją tik tuo atveju, jeigu jos gavėjas šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių buvo sukakęs arba invalidu buvo pripažintas iki šio įstatymo įsigaliojimo. Priešingu atveju pensininkui mokama paskirtoji pensija, indeksuojant ją šio įstatymo 50 straipsnyje nustatyta tvarka. Ginčijamame Nuostatų 84 punkte nustatyta: „Asmenys, kuriems iki 1995 m. sausio 1 d. buvo paskirtos ištarnauto laiko pensijos ir kurie po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. buvo sukakę senatvės pensijos amžių (vyrai – 60 metų, moterys – 55 metus) arba buvo invalidais, gali pateikti šių nuostatų 82 punkte nurodytų laikotarpių duomenis apie uždarbį. Šiuo atveju atitinkami 60 mėnesių laikotarpiai skaičiuojami iki senatvės pensijos amžiaus suėjimo arba iki invalidumo nustatymo dienos, o 24 mėnesių – po senatvės pensijos amžiaus suėjimo arba invalidumo nustatymo dienos, bet ne ilgiau kaip iki 1995 m. sausio 1 dienos.“ Šiame ginčijamame Nuostatų punkte nėra nustatyta jokių naujų taisyklių, t. y. ginčijamas nutarimas nekeičia ir nepraplečia ginčijamo įstatymo turinio, jame nėra tokių teisės normų, kurios konkuruoja su ginčijamo įstatymo normomis. Tiek galiojusi, tiek galiojanti ginčijamo įstatymo formuluotė yra tapačios, nes jose įtvirtinta vienkartinio taikymo nuostata, reguliuojanti pensijų, paskirtų iki įstatymo įsigaliojimo, perskaičiavimą ir taikoma tik tiems asmenims, kurie teisę į senatvės ar invalidumo pensiją turėjo ginčijamo įstatymo įsigaliojimo dieną. Asmenims, kurie nustatytą senatvės pensijos amžių sukako po 1995 m. sausio 1 d., pensija skiriama pagal ginčijamo įstatymo straipsnius, reglamentuojančius senatvės pensijos skyrimą, o ne pensijos perskaičiavimą. Tad galiojanti (nuo 2003 m. sausio 1 d.) įstatymo formuluotė tik patikslino įstatymų leidėjo valią dėl vienkartinio šios nuostatos taikymo. Todėl D. Cirtautienė daro išvadą, kad ginčijamas nutarimas nekeičia ginčijamo įstatymo turinio ir neprieštarauja Konstitucijai.

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto pirmininko Algirdo Syso, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrės Vilijos Blinkevičiūtės, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro Virgilijaus Bulovo, teisingumo viceministro Gintaro Švedo, Teisingumo ministerijos valstybės sekretoriaus Pauliaus Koverovo, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus Mindaugo Mikailos, tuometinio Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus Daliaus Prevelio, tuometinės Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos laikinai einančios direktoriaus pareigas Česlavos Zabulėnienės, Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos pirmininkės Danos Migaliovos ir šios bendrijos teisininko Audriaus Jasiūno, Lietuvos civilinės aviacijos lakūnų asociacijos valdybos pirmininko Romualdo Užmiškio ir Lietuvos skrydžių vadovų asociacijos valdybos pirmininko Sergej Barickij rašytiniai paaiškinimai.

## V

Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Seimo atstovės J. Meškienė ir D. Petrylaitė, suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovė S. Černuševič iš esmės pakartojo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus.

Konstitucinis Teismas

## k o n s t a t u o j a :

### I

1. Seimas 1994 m. liepos 18 d. priėmė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą. Šis įstatymas ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas.

Seimas 1994 m. gruodžio 22 d. priėmė Valstybinių pensijų įstatymą. Šis įstatymas ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas.

Vyriausybė 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtino Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatus, kurie vėliau ne kartą buvo keičiami ir (arba) papildomi.

2. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas 2001 m. spalio 10 d. nutartimi prašo ištirti, ar Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnis neprieštarauja Konstitucijos 29 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2002 m. gruodžio 5 d. nutartimi prašo ištirti, ar Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punktas neprieštarauja Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai.

Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas 2003 m. balandžio 15 d. nutartimi prašo ištirti, ar Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies nuostatos neprieštarauja Konstitucijos 52 ir 23 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2003 m. liepos 28 d. nutartimi prašo ištirti, ar Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. ir 2003 m. sausio 21 d. redakcijos), 3 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija), 6 straipsnio 2 dalies (1998 m. spalio 22 d. redakcija), 17 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1999 m. liepos 1 d. redakcija) ir 19 straipsnio 1 dalies (1994 m. liepos 18 d. redakcija) nuostatos neprieštarauja Konstitucijos 52 ir 29 straipsniams.

Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2003 m. spalio 8 d. nutartimi prašo ištirti, ar Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalies (1995 m. liepos 4 d. redakcija) nuostatos ir 1995 m. rugsėjo 28 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos



Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punktas neprieštarauja Konstitucijos 52 ir 23 straipsniams.

## II

1. Konstitucijos 52 straipsnyje nustatyta: „Valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais.“

1.1. Konstitucijos 52 straipsnyje yra nustatyti pensinio aprūpinimo ir socialinės paramos pagrindai. Pagal šį Konstitucijos straipsnį įstatymų leidėjas privalo įstatymu nustatyti senatvės ir invalidumo pensijas, taip pat socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės ir maitintojo netekimo atvejais. Be to, pagal Konstituciją įstatymu gali būti nustatytos ir kitokios, ne tik Konstitucijos 52 straipsnyje nurodytosios, pensijos ar socialinė parama (Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 23 d., 2002 m. lapkričio 25 d. ir 2003 m. liepos 4 d. nutarimai). Pažymėtina, kad pagal Konstituciją pensinio aprūpinimo pagrindai, asmenys, kuriems skiriamos ir mokamos pensijos, pensijų skyrimo ir mokėjimo sąlygos, taip pat pensijų dydžiai nustatomi tik įstatymu. Įstatymų leidėjas, priimdamas įstatymus dėl pensinio aprūpinimo, yra saistomas Konstitucijos normų ir principų.

1.2. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos, laiduojančios piliečiams teisę į pensinį aprūpinimą ir socialinę paramą, įpareigoja valstybę nustatyti pakankamas tos teisės įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemones. Tai reiškia, kad įstatymu turi būti ne tik nustatytos šiame Konstitucijos straipsnyje nurodytos pensijų ir socialinės paramos rūšys, bet ir užtikrintas tinkamas žmogaus teisės gauti pensiją ar socialinę paramą įgyvendinimas bei teisinis gynimas. Taigi Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos suponuoja įstatymų leidėjo pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų lėšų, būtinų pensijoms bei socialinei paramai, sukaupimą ir šių pensijų mokėjimą bei socialinės paramos teikimą.

1.3. Senatvės ir invalidumo pensijos yra Konstitucijos 52 straipsnyje *expressis verbis* nurodytos pensijų rūšys. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 52 straipsnį nustatant senatvės pensiją įstatymu turi būti nustatytas amžius, kurį sukakęs asmuo turi teisę gauti senatvės pensiją, šios pensijos skyrimo ir mokėjimo pagrindai, sąlygos, dydžiai, o nustatant invalidumo pensiją asmenims, kuriems nustatytas invalidumas, įstatymu turi būti nustatyta, kas laikoma invalidumu, taip pat šios pensijos skyrimo ir mokėjimo pagrindai, sąlygos bei dydžiai.

1.4. Pagal Konstituciją valstybei, kaip visos visuomenės organizacijai, tenka pareiga rūpintis savo nariais senatvės, invalidumo, nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais Konstitucijoje bei įstatymuose numatytais atvejais. Socialinės apsaugos priemonės išreiškia visuomenės solidarumo idėją, padeda asmeniui apsaugoti nuo galimų socialinių rizikų.

Pažymėtina, kad pilietinėje visuomenėje solidarumo principas nepaneigia asmeninės atsakomybės už savo likimą, todėl socialinės apsaugos teisinis reguliavimas turi būti toks, kad būtų sudarytos prielaidos ir paskatos kiekvienam visuomenės nariui pačiam pasirūpinti savo gerove, o ne pasikliauti vien valstybės laiduojama socialine apsauga. Tai reiškia, kad solidarumo principo negalima aiškinti kaip įtvirtinančio įstatymų leidėjo diskreciją reguliuoti senatvės pensijų skyrimą ir mokėjimą taip, kad senatvės pensijų dydžiai, kai senatvės pensijų sistema grindžiama socialiniu draudimu, nepriklausytų arba tik menkai priklausytų nuo to, kokio dydžio įmokos buvo mokamos sudarant materialines šių pensijų mokėjimo prielaidas. Socialinio draudimo įmokų mokėjimas suponuoja asmens teisę gauti atitinkamo dydžio senatvės pensiją, šis dydis negali nepriklausyti nuo sumokėtų socialinio draudimo įmokų (Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d. nutarimas).

1.5. Minėta, kad pagal Konstituciją įstatymu gali būti nustatytos kitos, Konstitucijoje tiesiogiai neįvardytos pensijos. Antai pagal Valstybinių pensijų įstatymą Lietuvos Respublikoje yra nustatytos tokios valstybinės pensijos: Respublikos Prezidento valstybinė pensija, Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinės pensijos, nukentėjusiųjų asmenų valstybinės

pensijos, pareigūnų ir karių valstybinės pensijos, mokslininkų valstybinės pensijos, teisėjų valstybinės pensijos. Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinės pensijos, taip pat nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos, skiriamos pagal šį įstatymą. Respublikos Prezidento, pareigūnų ir karių, mokslininkų bei teisėjų valstybinės pensijos skiriamos pagal specialius įstatymus. Vienais atvejais valstybinės pensijos yra skiriamos už tam tikrą tarnybą (pvz., pareigūnų ir karių valstybinės pensijos), kitais atvejais – už nuopelnus Lietuvos valstybei (pvz., Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinės pensijos) ar kaip kompensacija nukentėjusiems asmenims (pvz., asmenims, kurie tapo invalidais dėl 1991 m. sausio 11-13 dienomis vykdytos agresijos ir po to buvusių įvykių, reabilituotiems politiniams kaliniais ir tremtiniais, rezistentams ir pasipriešinimo sovietinei okupacijai dalyviams, asmenims, kurie Antrojo pasaulinio karo metais buvo išvežti priverstiniais darbams arba buvo getuose ir koncentracijos stovyklose, Antrojo pasaulinio karo dalyviams, asmenims, kurie dalyvavo likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, ir kt.) ir pan. Įstatymų leidėjas, įstatymu nustatydamas tokio pensinio aprūpinimo pagrindus, asmenis, kuriems skiriamos ir mokamos šios pensijos, pensijų skyrimo ir mokėjimo sąlygas, taip pat pensijų dydžius, kiekvienu atveju privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų. Pažymėtina, kad jeigu įstatymų leidėjas, nustatydamas tokį pensinį aprūpinimą, nepaisytų Konstitucijos (pvz., valstybinės pensijas skirtų asmenims, kuriems tokios pensijos negali būti skiriamos, nustatytų nepagrįstai didelius ar mažus tokių pensijų dydžius arba nustatytų nepagrįstas tokių pensijų skyrimo ir mokėjimo sąlygas), toks pensinis aprūpinimas pagal Konstituciją negalėtų būti ginamas.

1.6. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad įstatymų leidėjas, nustatydamas, kokiems asmenims skiriama ir mokama valstybinė pensija, valstybinės pensijos skyrimo ir mokėjimo pagrindus bei sąlygas, taip pat šios pensijos dydžius, yra saistomas konstitucinio socialinės darnos imperatyvo, teisingumo, protingumo bei proporcingumo principų. Valstybinės pensijos skyrimas ir mokėjimas neturi tapti privilegija.

Pažymėtina ir tai, kad valstybinės pensijos savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo valstybinių socialinio draudimo pensijų, taip pat nuo senatvės pensijos. Šios pensijos skiriamos asmenims už atliktą tarnybą ar nuopelnus Lietuvos valstybei, taip pat kaip kompensacija įstatyme nurodytiems nukentėjusiems asmenims, ir yra mokamos iš valstybės biudžeto. Tokie valstybinių pensijų ypatumai suponuoja tai, kad įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į visas reikšmingas aplinkybes ir paisydamas Konstitucijos, gali nustatyti maksimalų tokių pensijų dydį. Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas gali įtvirtinti įvairius tokios pensijos maksimalaus dydžio nustatymo būdus.

1.7. Konstitucijos 52 straipsnio nuostata „valstybė laiduoja“ *inter alia* reiškia, kad įstatymu nustatytas tam tikrą pensinį aprūpinimą valstybei kyla pareiga jį garantuoti nurodytiems asmenims tokiais pagrindais bei dydžiais, kurie nustatyti įstatyme, o asmenys, atitinkantys įstatyme nustatytas sąlygas, turi teisę reikalauti, kad valstybė jiems skirtų šią pensiją ir ją mokėtų. Taigi minėta Konstitucijos 52 straipsnio nuostata suponuoja įstatymų leidėjo pareigą, įstatymu nustatant tam tikrą pensiją, įtvirtinti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų šios pensijos mokėjimą asmenims, atitinkantiems įstatyme nustatytas sąlygas.

1.8. Valstybė, nustatydama tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį asmenys, atitinkantys įstatyme nustatytas sąlygas, įgyja teisę į tam tikrą įstatyme nustatytą pensiją, kartu prisiima įsipareigojimą tokią pensiją paskirti ir ją mokėti. Asmeniui, atitinkančiam įstatyme nustatytas sąlygas, priklauso teisė reikalauti, kad valstybė vykdytų įstatymu prisiimtą įsipareigojimą ir mokėtų nustatytą dydžio išmokas.

1.9. Kartu pažymėtina, kad valstybėje gali susidaryti tokia ypatinga situacija (ekonominė krizė, gaivalinė nelaimė ir kt.), kai valstybės funkcijoms vykdyti ir viešiesiems interesams tenkinti, taip pat pensijoms mokėti objektyviai trūksta lėšų. Tokiais išimtiniais atvejais pensijų santykių teisinis reguliavimas gali būti koreguojamas, taip pat ir mažinant paskirtas bei mokamas pensijas tokiu mastu, koku būtina užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes. Sumažintos pensijos gali būti mokamos tik laikinai, t. y. tik tol, kol

valstybėje yra susidariusi ypatinga situacija (Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 23 d., 2002 m. lapkričio 25 d. ir 2003 m. liepos 4 d. nutarimai). Pažymėtina, kad net ir tokiais išimtiniais atvejais pensijos negali būti mažinamos pažeidžiant Konstitucijoje įtvirtintą asmens ir visuomenės interesų pusiausvyrą; toks pensijų sumažinimas turi atitikti konstitucinį proporcingumo principą.

2. Konstitucija – vientisas aktas (Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalis). Konstitucijos principai ir normos sudaro darnią sistemą. Nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas arba paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes taip būtų iškreipta viso konstitucinio reguliavimo esmė, pažeista Konstitucijoje įtvirtinta vertybių pusiausvyrą.

Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos aiškinamos atsižvelgiant į kitas Konstitucijos nuostatas, o nagrinėjamos bylos kontekste – į konstitucinį teisinės valstybės principą, Konstitucijos 23 ir 29 straipsnių nuostatas.

3. Konstitucinis teisinės valstybės principas yra universalus principas, kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Lietuvos Respublikos Konstitucija; teisinės valstybės principo turinys atsiskleidžia įvairiose Konstitucijos nuostatose ir yra aiškinamas neatsiejamai nuo Konstitucijos preambulėje skelbiamo atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekio.

3.1. Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės, kad visos valstybės valdžią įgyvendinančios ir kitos valstybės institucijos turi veikti remdamosi teise ir paklusdamos teisei, kad Konstitucija turi aukščiausią teisinę galią ir kad įstatymai, Vyriausybės nutarimai bei kiti teisės aktai turi atitikti Konstituciją. Pažymėtina ir tai, kad konstitucinis teisinės valstybės principas neatsiejamas nuo teisingumo principo, ir atvirkščiai. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad teisingumas yra vienas pagrindinių teisės, kaip socialinių santykių reguliavimo priemonės, tikslų. Jis yra vienas svarbiausių moralinių vertybių ir teisinės valstybės pagrindų. Jis gali būti įgyvendintas užtikrinant tam tikrą interesų pusiausvyrą, išvengiant atsitiktinumų ir savivalės, socialinio gyvenimo nestabilumo, interesų priešpriešos.

3.2. Neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas. Šie principai *inter alia* suponuoja tai, kad valstybė privalo vykdyti priimtus įsipareigojimus asmeniui. Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad neužtikrinus asmens teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise.

Vienas esminių konstitucinio teisinės valstybės principo elementų – teisinio saugumo principas, kuris reiškia, kad valstybė turi pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti teisinių santykių subjektų teises, taip pat įgytas teises, gerbti teisėtus lūkesčius (Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d., 2002 m. lapkričio 5 d., 2003 m. kovo 4 d., 2003 m. kovo 17 d. ir 2003 m. liepos 4 d. nutarimai). Pažymėtina ir tai, kad pagal Konstituciją santykiuose su valstybe yra saugomi ir ginami tik tie asmens lūkesčiai, kurie kyla iš pačios Konstitucijos ar iš įstatymų bei kitų teisės aktų, neprieštaraujančių Konstitucijai. Tik tokie asmens lūkesčiai santykiuose su valstybe laikomi teisėtais.

Vienas iš teisėtų lūkesčių principo elementų yra teisių, įgytų pagal Konstituciją, Konstitucijai neprieštaraujančius įstatymus ir kitus teisės aktus, apsauga. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad asmenys, kurie pagal įstatymą įgijo tam tikras teises, turi teisę pagrįstai tikėtis, kad šios teisės nustatytą laiką bus išlaikytos ir įgyvendinamos. Pažymėtina, kad keičiant teisinį reguliavimą būtina laikytis Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* principo *lex retro non agit*, kad teisinio reguliavimo pataisomis negalima paneigti asmens įgytų teisių ir teisėtų interesų. Asmuo, atitinkantis įstatyme nustatytas sąlygas, įgyja teisę į įstatymu nustatytą pensiją. Toks asmuo gali pagrįstai tikėtis, kad ši jo teisė bus valstybės saugoma ir ginama. Kai Konstitucijai neprieštaraujančiu įstatymu nustatyta pensija yra paskirta ir mokama, ši asmens įgyta teisė ir teisėtas lūkestis yra sietini ir su šio asmens nuosavybės teisių apsauga.

3.3. Kadangi teisėtų lūkesčių apsaugos ir teisinio tikrumo konstitucinių principų valstybė privalo laikytis ir pensinio aprūpinimo santykiuose, tai įstatyme nustatyto teisinio reguliavimo pakeitimai, kuriais bloginamas pensinis aprūpinimas, galimi tik tada, kai valstybėje susidaro ypatinga situacija (ekonominė krizė, gaivalinė nelaimė ir kt.), kai valstybės funkcijoms vykdyti ir viešiesiems interesams tenkinti, taip pat pensijoms mokėti objektyviai trūksta lėšų. Tokie pakeitimai turi būti būtini kitų konstitucinių vertybių apsaugai užtikrinti ir jie turi būti daromi tik įstatymu ir nepažeidžiant Konstitucijos.

Konstitucinis Teismas 2003 m. liepos 4 d. nutarime yra pažymėjęs, jog konstitucinė įgytų teisių ir teisėtų lūkesčių apsauga nereiškia, kad įstatymu nustatyta pensinio aprūpinimo sistema negali būti pertvarkoma. Pertvarkant šią sistemą, kiekvienu atveju privalu paisyti Konstitucijos. Pensijų sistema gali būti pertvarkoma tik įstatymu, tik laiduojant Konstitucijoje numatytas senatvės ir invalidumo pensijas, taip pat paisant valstybės priimtų Konstitucijai neprieštaraujančių įsipareigojimų mokėti atitinkamas pinigines išmokas asmenims, atitinkantiems įstatymo nustatytus reikalavimus. Jeigu pertvarkant pensijų sistemą neliktų įstatymais nustatytų, Konstitucijos 52 straipsnyje tiesiogiai nenurodytų pensijų arba šių pensijų teisinis reguliavimas būtų iš esmės pakeistas, įstatymų leidėjas privalėtų asmenims, kuriems tokia pensija buvo paskirta ir mokama, nustatyti teisingą susidariusių praradimų kompensavimo mechanizmą.

4. Konstitucijos 23 straipsnyje nustatyta:

„Nuosavybė neliečiama.

Nuosavybės teises saugo įstatymai.

Nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama.“

4.1. Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 23 straipsnio nuostatas, ne kartą yra konstatavęs, kad nuosavybės neliečiamumas ir nuosavybės teisių apsauga *inter alia* reiškia, jog savininkas, kaip subjektinių teisių į nuosavybę turėtojas, turi teisę reikalauti, kad kiti asmenys nepažeistų jo teisių, taip pat kad valstybė turi pareigą užtikrinti nuosavybės teisių gynimą ir apsaugą.

4.2. Minėta, kad Konstitucija – vientisas aktas, kad jos nuostatos yra susijusios ir sudaro darnią sistemą. Atskleidžiant konstitucinio nuosavybės teisių apsaugos instituto turinį būtina atsižvelgti ne tik į Konstitucijos 23 straipsnį, bet ir į kitas Konstitucijos nuostatas, atskleidžiančias įvairius šios teisės konstitucinės sampratos aspektus, taip pat į Konstitucijos 52 straipsnį. Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d. nutarime konstatuota, kad asmens reikalavimai išmokėti jam paskirtą pensiją yra ginami ne tik pagal Konstitucijos 52 straipsnį, bet ir pagal Konstitucijos 23 straipsnį. Pažymėtina, kad tokiu atveju teisė reikalauti mokėti pagal Konstituciją ir jai neprieštaraujančius įstatymus nustatytas pensinio aprūpinimo išmokas kyla iš Konstitucijos 52 straipsnio, o pagal Konstitucijos 23 straipsnį yra ginami šios teisės turtiniai aspektai.

4.3. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad valstybei tenka pareiga vykdyti tuos turtinio pobūdžio įsipareigojimus, kuriuos ji prisiėmė įstatymu nustatydamą tokį reguliavimą, pagal kurį asmuo, atitinkantis įstatymo nustatytas sąlygas, įgyja teisę į tam tikrą pensiją. Taigi asmuo, kuris atitinka įstatymo nustatytas sąlygas senatvės pensijai gauti ir kuriam ši pensija paskirta ir mokama, turi teisę į atitinkamo dydžio piniginę išmoką, t. y. teisę į nuosavybę. Pagal Konstitucijos 23 straipsnį ši teisė turi būti saugoma ir ginama.

4.4. Taigi pagal Konstitucijos 23 straipsnį asmenys, kuriems Konstitucijoje ar įstatyme nustatyta pensija buvo paskirta ir mokama, turi teisę reikalauti, kad jiems tokio dydžio išmokos, kokios buvo paskirtos ir mokamos, būtų mokamos ir toliau. Savaimė suprantama, kad įstatymas, kuriame nustatyti tokio pensinio aprūpinimo pagrindai, asmenys, kuriems skiriamos ir mokamos pensijos, pensijų skyrimo ir mokėjimo sąlygos bei pensijų dydžiai, turi atitikti Konstitucijos normas ir principus.

Minėta, kad paskirtos ir mokamos pensijos pagal Konstituciją gali būti mažinamos tik valstybėje susidarius ypatingai situacijai (ekonominė krizė, gaivalinė nelaimė ir kt.), kai valstybės

funkcijoms vykdyti ir viešiesiems interesams tenkinti, taip pat pensijoms mokėti objektyviai trūksta lėšų. Tokiu atveju paskirtos ir mokamos pensijos gali būti mažinamos tokiu mastu, koku būtina užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes. Taip pat pažymėtina, kad sumažintos pensijos gali būti mokamos tik laikinai. Be to, vykdant pensijų sistemos reformą vienu pensijų gali nelikti, kitų dydžiai gali sumažėti. Tokiu atveju įstatymų leidėjas privalo nustatyti asmenims dėl tokio reguliavimo pasikeitimo susidariusių praradimų teisingo kompensavimo mechanizmą. Priešingu atveju teisinis reguliavimas, pagal kurį yra nutraukiamas ar sumažinamas paskirtos ir mokamos pensijos mokėjimas, vertintinas kaip pažeidžiantis Konstitucijos 23 straipsnio 2 dalį, kurioje įtvirtinta, kad nuosavybės teises saugo įstatymas.

5. Konstitucijos 29 straipsnyje nustatyta:

„Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs.

Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.“

5.1. Konstitucijos 29 straipsnyje yra įtvirtinta formali visų asmenų lygybė, asmenų nediskriminavimo ir privilegijų neteikimo principas. Konstitucinis asmenų lygybės įstatymui principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais.

5.2. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad šio principo turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant. Nurodytas principas įpareigoja vienodus faktus vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai. Kartu pažymėtina, kad visų asmenų lygybės principas nepaneigia to, kad įstatyme gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingose padėtyse, atžvilgiu, kad konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeidžiamas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimtys skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas.

5.3. Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas visų asmenų lygybės principas apima ir diskriminacijos bei privilegijų draudimą. Diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų arba kitus požymius. Tačiau diskriminacija ar privilegijomis toks diferencijuotas teisinis reguliavimas nelaikytinas, kai jis taikomas tam tikroms vienodais požymiais pasižyminčioms asmenų grupėms, jeigu taip siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų. Diskriminaciniams ribojimams nepriskiriami ir specialūs reikalavimai arba tam tikros sąlygos, kai jų nustatymas būna susijęs su reguliuojamų santykių ypatumais.

6. Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė „vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus“.

Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte įtvirtinta norma reiškia, kad Vyriausybei tenka pareiga vykdyti įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus. Pažymėtina, kad Seimo nutarimai, Respublikos Prezidento dekretai yra poįstatyminiai aktai, leidžiami Konstitucijos ir įstatymų pagrindu. Vyriausybė, vykdydama įstatymus, Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, Respublikos Prezidento dekretus, leidžia poįstatyminius teisės aktus – nutarimus. Konstitucinis Teismas 2001 m. lapkričio 29 d. nutarime konstatavo, kad pagal Konstituciją visi valstybės valdymo reikalai, Konstitucijoje ir įstatymuose priskirti Vyriausybės kompetencijai, yra sprendžiami priimant nutarimus, kad valstybės valdymo reikalai negali būti sprendžiami Vyriausybei priimant kitos rūšies aktus.

Vyriausybė priimdama nutarimus privalo paisyti Konstitucijos ir įstatymų. Pagal Konstituciją Vyriausybės nutarimas – poįstatyminis teisės aktas. Jis negali prieštarauti įstatymui, keisti įstatymo normų turinio, jame negali būti tokių normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis.

## III

**Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnio 1 dalies (1994 m. liepos 18 d. ir 2003 m. sausio 21 d. redakcijos), 3 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija), 6 straipsnio 2 dalies (1998 m. spalio 22 d. redakcija), 17 straipsnio (1999 m. liepos 7 d. redakcija) 1 dalies 2 punkto bei 19 straipsnio 1 dalies atitikties Konstitucijos 29 ir 52 straipsniams.**

1. Minėta, kad pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2003 m. liepos 28 d. nutartimi prašo ištirti, ar Konstitucijos 29 ir 52 straipsniams neprieštaruoja Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnis (1994 m. liepos 18 d. ir 2003 m. sausio 21 d. redakcijos), 3 straipsnis (1994 m. liepos 18 d. redakcija), 6 straipsnio 2 dalis (1998 m. spalio 22 d. redakcija), 17 straipsnio 1 dalies 2 punktas (1999 m. liepos 1 d. redakcija) ir 19 straipsnio 1 dalis.

Pareiškėjui kilo abejonių, ar Konstitucijai neprieštaruoja minėtų Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo straipsnių nuostatose įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį valstybinio socialinio draudimo senatvės pensijos skyrimas ir mokėjimas yra susietas ne vien su atitinkamu asmens amžiumi ir socialinio draudimo stažu, bet ir su būtinybe turėti minimalų socialinio pensijų draudimo stažą, nustatytą senatvės pensijai.

2. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) buvo nustatyta:

„Teisę gauti valstybinę socialinio draudimo pensiją turi nuolatiniai Lietuvos Respublikos gyventojai, kurie šio įstatymo nustatytą laiką buvo privalomai draudžiami arba patys draudėsi valstybiniu socialiniu pensijų draudimu.

Lietuvos Respublikos piliečiai, nuolat gyvenantys užsienyje, turi teisę gauti valstybinę socialinio draudimo pensiją, kai tai nustatyta tarpvalstybinėmis sutartimis arba Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka.

Lietuvoje nuolat gyvenantys užsienio piliečiai ir asmenys be pilietybės turi vienodą teisę gauti valstybinę socialinio draudimo pensiją pagal šį įstatymą, jeigu Lietuvos Respublikos įstatymai arba tarpvalstybinės sutartys nenustato kitokių šių asmenų pensinio aprūpinimo sąlygų.“

Seimas 2002 m. spalio 1 d. priimto Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnio papildymo įstatymo 1 straipsniu Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnį papildė 4 dalimi, o 2003 m. sausio 21 d. priimtu Pilietybės įstatymo įgyvendinimo įstatymo, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo, Šalpos (socialinių) pensijų įstatymo, Mokslininkų valstybinių pensijų laikinojo įstatymo, Valstybinių pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo 2 skirsnio 1 straipsniu Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnį papildė nauja 2 dalimi. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas nebuvo keičiamas.

Nors pareiškėjas prašo ištirti Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. ir 2003 m. sausio 21 d. redakcijos) atitiktį Konstitucijai, tačiau iš prašyme išdėstytų motyvų matyti, kad jis abejoja tik šio straipsnio 1 dalies (1994 m. liepos 18 d. redakcija) ta apimtimi, kuria ji susijusi su būtinybe turėti minimalų socialinio pensijų draudimo stažą, įstatymo nustatytą senatvės pensijai gauti, konstitucingumu.

Konstitucinis Teismas, atsižvelgdamas į pareiškėjo prašyme išdėstytus motyvus, tirs, ar Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnio 1 dalis (1994 m. liepos 18 d. redakcija) ta apimtimi, kuria ji susijusi su būtinybe turėti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, įstatymo nustatytą senatvės pensijai gauti, neprieštaruoja Konstitucijos 52 ir 29 straipsniams.

3. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 3 straipsnyje nustatyta: „Valstybinės socialinio draudimo pensijos skiriamos asmenims, nurodytiems 1-2 straipsniuose, jeigu jie atitinka šio įstatymo nustatytus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo reikalavimus atitinkamai

pensijos rūšiai skirti ir sukanka šio įstatymo nustatytą amžių, pripažįstami invalidais, o tokiems asmenims mirus jų šeimų nariams.“

Nors pareiškėjas prašo ištirti Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 3 straipsnio atitiktį Konstitucijai, tačiau iš prašyme išdėstytų motyvų matyti, kad jis abejoja Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 3 straipsnio nuostatos „Valstybinės socialinio draudimo pensijos skiriamos asmenims <.....>; jeigu jie atitinka šio įstatymo nustatytus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo reikalavimus atitinkamai pensijos rūšiai skirti“ ta apimtimi, kuria ji susijusi su būtinybe turėti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, įstatymo nustatytą senatvės pensijai gauti, konstitucingumu.

Konstitucinis Teismas, atsižvelgdamas į pareiškėjo prašyme išdėstytus motyvus, tirs, ar Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 3 straipsnio nuostata „Valstybinės socialinio draudimo pensijos skiriamos asmenims <.....>; jeigu jie atitinka šio įstatymo nustatytus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo reikalavimus atitinkamai pensijos rūšiai skirti“ neprieštarauja Konstitucijos 52 ir 29 straipsniams ta apimtimi, kuria ji susijusi su būtinybe turėti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, įstatymo nustatytą senatvės pensijai gauti.

4. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) buvo nustatyta: „Pagrindinė valstybinės socialinio draudimo pensijos dalis garantuoja minimalų pensinį aprūpinimą asmenims, turintiems šio įstatymo nustatytą būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir atitinkantiems kitas šio įstatymo nustatytas sąlygas.“

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 6 straipsnis vėliau ne kartą buvo keičiamas ir papildomas, tačiau šio straipsnio 2 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas nebuvo pakeistas. Seimo 1998 m. spalio 22 d. priimto Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 6, 8, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 36, 40, 45, 46, 47, 52, 56 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 2 straipsniu buvo pakeista Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 6 straipsnio 3 dalis.

Nors pareiškėjas prašo ištirti Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 6 straipsnio 2 dalies (1998 m. spalio 22 d. redakcija) atitiktį Konstitucijai, tačiau iš prašyme išdėstytų motyvų matyti, kad jis abejoja šio straipsnio 2 dalies (1994 m. liepos 18 d. redakcija) ta apimtimi, kuria ji susijusi su būtinybe turėti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, įstatymo nustatytą senatvės pensijai gauti, konstitucingumu.

Konstitucinis Teismas, atsižvelgdamas į pareiškėjo prašyme išdėstytus motyvus, tirs, ar Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 6 straipsnio 2 dalis (1994 m. liepos 18 d. redakcija) ta apimtimi, kuria ji susijusi su būtinybe turėti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, įstatymo nustatytą senatvės pensijai gauti, neprieštarauja Konstitucijos 52 ir 29 straipsniams.

5. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) buvo nustatyta:

„Asmuo įgyja teisę gauti valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją, kai jis atitinka visas šias sąlygas:

- 1) sukanka šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių;
- 2) turi minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, nustatytą senatvės pensijai;
- 3) turi ne mažiau kaip trejus metus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo per paskutinius penkerius metus arba turi vienerius metus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo per vienerius paskutinius metus, arba turi ne mažiau kaip 35 metus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo.“

5.1. Seimas 1999 m. liepos 7 d. priėmė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 7, 12, 14, 17, 24, 26, 27, 28, 39, 40, 42, 43, 45, 49, 51 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą (Žin., 1999, Nr. [66-2115](#)), kurio 5 straipsniu pakeitė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnį, kurio 1 dalies 3 punktą ir 2 dalį pripažino netekusiais galios, buvusią šio

straipsnio 3 dalį nutarė laikyti 2 dalimi, iš šios 2 dalies išbraukė žodį ir skaičių „ir 3“, vietoj žodžio „punktų“ įrašė žodį „punkto“ ir šį straipsnį išdėstė taip:

**„17 straipsnis. Teisė gauti valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją**

Asmuo įgyja teisę gauti valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją, kai jis atitinka visas šias sąlygas:

- 1) sukanka šio įstatymo nustatyta senatvės pensijos amžių;
- 2) turi minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, nustatytą senatvės pensijai.

Asmuo turi atitikti šio straipsnio pirmosios dalies 2 punkto reikalavimus senatvės pensijos amžiaus sukakties dieną arba kreipimosi dėl pensijos dieną, kai pensijos kreipiamasi jau sukakus pensijos amžių.“

Taigi Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2 punktas liko nepakeistas.

5.2. Konstitucinis Teismas tirs, ar Konstitucijai neprieštarauja Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio (1999 m. liepos 7 d. redakcija) 1 dalies 2 punktas.

6. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Minimalus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas valstybinei socialinio draudimo senatvės pensijai nustatomas 15 metų.“

7. Pareiškėjo ginčijamas Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nuostatas sieja tai, kad jose yra įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį minimalus įstatymo nustatyto dydžio valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas yra būtina sąlyga senatvės pensijai gauti.

Minėta, kad Konstitucijos 52 straipsnis laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas ir kitą socialinę paramą. Taigi įstatymų leidėjui kyla pareiga ne tik nustatyti nurodytų pensijų rūšis, bet ir įtvirtinti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų lėšų, būtinų pensijoms bei socialinei paramai, sukaupimą ir šių pensijų mokėjimą. Kitaip nebūtų realizuota valstybei tenkanti pareiga nustatyti pakankamas Konstitucijoje įtvirtintų teisių įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemonės. Konstitucijoje įtvirtintos socialinės apsaugos priemonės išreiškia visuomenės solidarumo idėją – padėti asmeniui apsisaugoti nuo galimų socialinių rizikų. Tačiau socialinio solidarumo principas pilietinėje visuomenėje nepaneigia asmeninės atsakomybės už savo likimą, todėl socialinės apsaugos teisinis reguliavimas turi būti toks, kad būtų sudarytos prielaidos ir paskatos kiekvienam visuomenės nariui pačiam pasirūpinti savo gerove, o ne pasikliauti vien valstybės laiduojama socialine apsauga.

Konstitucinis Teismas 2002 m. lapkričio 25 d. nutarime konstatavo, kad solidarumo principo negalima aiškinti kaip įtvirtinančio įstatymų leidėjo diskreciją reguliuoti senatvės pensijų skyrimą ir mokėjimą taip, kad senatvės pensijų dydžiai, kai senatvės pensijų sistema grindžiama socialiniu draudimu, nepriklausytų arba tik menkai priklausytų nuo to, kokio dydžio įmokos buvo mokamos sudarant materialines šių pensijų mokėjimo prielaidas.

Materialinių senatvės pensijos mokėjimo prielaidų sudarymą lemia tiek laikas, kurį asmuo pats moka ar už jį yra mokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos, tiek valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokų į valstybinio socialinio draudimo biudžetą bendras dydis. Taigi asmens bendras indėlis (asmens privalomo valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokų bendras dydis) sudarant materialines valstybinės socialinio draudimo pensijos mokėjimo prielaidas, kai senatvės pensijų sistema yra grindžiama socialiniu draudimu, taip pat galėtų būti vienu iš kriterijų, į kurį reikėtų atsižvelgti nustatant sąlygas valstybinei socialinio draudimo senatvės pensijai gauti.

Teisinis reguliavimas, kuriuo valstybinei socialinio draudimo senatvės pensijai gauti būtų nustatytas pernelyg ankstyvas ar vėlyvas pensinis amžius arba kuriuo būtų nustatyti šios pensijos skyrimo pagrindai, iškreipiantys asmens indėlio sudarant materialines šios pensijos mokėjimo prielaidas reikšmę ar nustatantys šios pensijos skyrimo ir mokėjimo sąlygas, paneigiančias asmens dalyvavimą sudarant materialines šios pensijos mokėjimo prielaidas, prieštarautų Konstitucijai.

Įstatymų leidėjas, paisydamas Konstitucijos normų ir principų, turi teisę nustatyti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą valstybinei socialinio draudimo senatvės pensijai kaip



vieną iš sąlygų tokiai pensijai gauti. Pažymėtina ir tai, kad įstatymų leidėjas, nustatydamas, kokias sąlygas senatvės pensijai gauti asmuo, sukakęs senatvės pensijos amžių, turi atitikti, privalo atsižvelgti į visas reikšmingas aplinkybes, taip pat į asmens indėlį formuojant Konstitucijos 52 straipsnyje nustatytos senatvės pensijos mokėjimo prielaidas. Priešingu atveju senatvės pensijų teisinis reguliavimas būtų nepakankamas ir vienpusis. Svarbu ir tai, kad asmuo, sukakęs senatvės pensijos amžių, apskritai neliktų be socialinės paramos.

8. Vertinant, ar ginčijamos Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo straipsnių nuostatos neprieštarauja Konstitucijos 52 straipsniui, pirmiausia reikia įvertinti, ar jam neprieštarauja šio įstatymo 17 straipsnio (1999 m. liepos 7 d. redakcija) 1 dalis, kurioje nustatyta, kad asmuo įgyja teisę gauti valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją, kai jis atitinka tokias sąlygas: 1) sukanka šio įstatymo nustatyta senatvės pensijos amžių; 2) turi minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, nustatytą senatvės pensijai.

9. Pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 20 straipsnio 2 dalį tuo atveju, kai asmuo neturi būtinojo senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo, bet turi minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą senatvės pensijai gauti, pagrindinė valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos dalis apskaičiuojama proporcingai turimam stažui, dauginant bazinę pensiją iš asmens turimo stažo ir dalijant iš būtinojo.

Pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą minimalus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas valstybinei socialinio draudimo senatvės pensijai yra būtina sąlyga, kurią turi atitikti Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nustatyta senatvės pensijos amžių sukakęs asmuo, kad jam būtų paskirta ir mokama valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija. Taigi asmeniui, neturinčiam minimalaus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo, pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą valstybinė socialinio draudimo pensija negali būti paskirta.

10. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad apdraustojo asmens valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą sudaro asmens valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas, įgytas dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu, ir asmens valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas, įgytas dirbant savarankiškai.

Minimalaus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo nustatymas reiškia, kad asmuo ne mažiau negu įstatyme nustatytą laiką turi būti privalomai draudžiamas arba pats draustis valstybiniu socialiniu pensijų draudimu.

11. Minėta, kad pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio (1999 m. liepos 7 d. redakcija) 1 dalį asmens teisė gauti valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją yra susieta su asmens amžiumi ir minimaliu valstybinio socialinio pensijų draudimo stažu, nustatytu senatvės pensijai gauti. Pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 19 straipsnio 1 dalį (1994 m. liepos 18 d. redakcija) minimalus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas senatvės pensijai yra 15 metų. Taigi pagal įstatymą šis 15 metų laikotarpis, kai asmuo buvo privalomai draudžiamas arba pats draudėsi valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, yra teisės gauti senatvės pensiją sąlyga. Minėta, kad įstatymų leidėjas, paisydamas Konstitucijos normų ir principų, gali nustatyti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą kaip vieną iš sąlygų valstybinei socialinio draudimo senatvės pensijai gauti.

Vertinant Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą, pagal kurį minimalus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas yra 15 metų, konstatuotina, kad nėra pagrindo teigti, jog minimalaus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo – 15 metų – kaip sąlygos senatvės pensijai gauti nustatymas savaime prieštarauja Konstitucijos 52 ir 29 straipsniams, taip pat konstituciniam teisinės valstybės principui.

12. Pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio (1999 m. liepos 7 d. redakcija) 1 dalį asmuo teisę gauti valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją įgyja, kai

atitinka tokias sąlygas: sukanka šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių ir turi minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, nustatytą senatvės pensijai.

Minėta, kad jeigu senatvės pensijų sistema yra grindžiama socialiniu draudimu, tiek teisės gauti tokią pensiją įgijimas, tiek jos dydis negali nepriklausyti ar menkai priklausyti nuo asmens indėlio sudarant materialines šios pensijos mokėjimo sąlygas. Minėta, kad asmens indėlių lemia valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokų dydis ir laikas, kurį šios įmokos buvo mokamos Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui.

Įstatymų leidėjas, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio (1999 m. liepos 7 d. redakcija) 1 dalimi asmeniui, kuris yra sukakęs šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių, nustatydamas būtiną sąlygą senatvės pensijai gauti – minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, nustatytą senatvės pensijai, atsižvelgė į svarbų kriterijų – laiką, kurį šios įmokos buvo mokamos Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui. Taigi pagal šį teisinį reguliavimą teisę gauti senatvės pensiją asmuo turi, jeigu jis yra sukakęs šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių ir jeigu jis turi minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, nustatytą senatvės pensijai. Taigi šiuo atveju į asmens indėlio pakankamumą sudarant materialines prielaidas gauti senatvės pensiją buvo atsižvelgta.

Aiškinant Konstitucijos 52 straipsnį būtina atsižvelgti ir į konstitucinį teisinės valstybės principą. Pažymėtina, kad teisinės valstybės principas neatsiejamas nuo teisingumo – vieno pagrindinių teisės, kaip socialinių santykių reguliavimo priemonės, tikslų. Teisingumą galima įgyvendinti užtikrinant interesų pusiausvyrą, išvengiant atsitiktinumų ir savivalės, interesų priešpriešos. Taigi Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas yra neatsiejamas nuo teisingumo imperatyvo ir atvirkščiai.

Teisiniu reguliavimu, pagal kurį teisės į senatvės pensiją įgyvendinimas yra susietas su minimaliu valstybinio socialinio pensijų draudimo stažu, t. y. su laiku, kurį asmuo buvo privalomai draudžiamas arba pats draudėsi valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, iš esmės atsižvelgiama į asmens indėlių sudarant materialines senatvės pensijų mokėjimo prielaidas. Toks teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijos 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

13. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio (1999 m. liepos 7 d. redakcija) 1 dalies 2 punktas neprieštarauja Konstitucijos 52 ir 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

14. Ginčijamų Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) 1 dalies, 3 straipsnio nuostatos „Valstybinės socialinio draudimo pensijos skiriamos asmenims <...>; jeigu jie atitinka šio įstatymo nustatytus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo reikalavimus atitinkamai pensijos rūšiai skirti“ ir 6 straipsnio 2 dalies (1994 m. liepos 18 d. redakcija) nuostatų atitiktimi Konstitucijai pareiškėjas abejoja ta apimtimi, kuria jose įtvirtintas teisinis reguliavimas yra susijęs su būtinybe turėti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, įstatymo nustatytą senatvės pensijai. Šiuo aspektu nurodytos įstatymo nuostatos neatsiejamos nuo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio (1999 m. liepos 7 d. redakcija) 1 dalies 2 punkto, kuriame, kaip ir anksčiau galiojusiame Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) 1 dalies 2 punkte, buvo nustatyta, kad asmuo įgyja teisę gauti valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją, kai jis *inter alia* turi minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, nustatytą senatvės pensijai gauti.

Todėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) 1 dalies, 3 straipsnio nuostatos „Valstybinės socialinio draudimo pensijos skiriamos asmenims <...>; jeigu jie atitinka šio įstatymo nustatytus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo reikalavimus atitinkamai pensijos rūšiai skirti“ ir 6 straipsnio 2 dalies (1994 m. liepos 18 d. redakcija) atitiktis Konstitucijos 52 ir 29 straipsniams, taip pat konstituciniam teisinės valstybės principui vertintina pagal tai, ar šiuos Konstitucijos straipsnius ir konstitucinį teisinės valstybės

principą atitinka Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio (1999 m. liepos 7 d. redakcijos) 1 dalies 2 punktas.

15. Konstatavus, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio (1999 m. liepos 7 d. redakcija) 1 dalies 2 punktas neprieštarauja Konstitucijos 52 ir 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui, kartu konstatuotina, kad Konstitucijos 52 ir 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) 1 dalis ta apimtimi, kuria ji susijusi su būtinybe turėti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, įstatymo nustatytą senatvės pensijai gauti, 3 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) nuostata „Valstybinės socialinio draudimo pensijos skiriamos asmenims <...>; jeigu jie atitinka šio įstatymo nustatytus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo reikalavimus atitinkamai pensijos rūšiai skirti“ ta apimtimi, kuria ji susijusi su būtinybe turėti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, įstatymo nustatytą senatvės pensijai gauti, ir 6 straipsnio 2 dalis (1994 m. liepos 18 d. redakcija) ta apimtimi, kuria ji susijusi su būtinybe turėti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, įstatymo nustatytą senatvės pensijai gauti.

#### IV

**Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. ir 2001 m. gegužės 8 d. redakcijos) 1 dalies atitikties Konstitucijos 29 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.**

1. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) buvo nustatyta:

„Invalidams, sukakusiems nustatytą senatvės pensijos amžių (18, 55 straipsniai) ir vyresniems, mokama visa paskirta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija neatsižvelgiant į jų pajamas.

Invalidams, nesukakusiems nustatyto senatvės pensijos amžiaus ir turintiems draudžiamųjų pajamų, mokama tik pagrindinė valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos dalis ir tik tada, kai jie turi būtinąjį invalidumo pensijai stažą.“

2. Seimas 1994 m. gruodžio 21 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 3 straipsniu, 1995 m. liepos 4 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 3 straipsniu, 1998 m. spalio 22 d. priimto Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 6, 8, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 36, 40, 45, 46, 47, 52, 56 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 8 straipsniu keitė ir pildė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio 2 dalį. Šio straipsnio 1 dalis nebuvo pakeista.

3. Seimas 2000 m. gruodžio 21 d. priėmė Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymą (Žin., 2000, Nr. [111-3573](#)), kurio 2 straipsniu pakeitė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnį ir jį išdėstė taip:

**„32 straipsnis. Invalidumo pensijų mokėjimas invalidams, turintiems draudžiamųjų pajamų**

Sukakusiems nustatytą senatvės pensijos amžių (18, 22 straipsniai) ir vyresniems invalidams, kurie po valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba kurie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas (toliau šiame straipsnyje – draudžiamosios pajamos), jeigu jie turi būtinąjį invalidumo pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą (28 straipsnis, 46 straipsnio pirmoji dalis), mokama pagrindinė paskirtos valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos dalis (29 straipsnio antroji ir ketvirtoji dalys). Be to, jiems, jeigu jų draudžiamosios pajamos mažesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama paskirtos

invalidumo pensijos papildomos dalies dalis, kuri yra šio įstatymo 23 straipsnio pirmojoje ir antrojoje dalyse nustatyto dydžio.

Nesukakusiems senatvės pensijos amžiaus invalidams, kurie po valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos paskyrimo turi draudžiamųjų pajamų, jeigu šie invalidai turi būtinąjį invalidumo pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, išskyrus I grupės invalidus, kuriems mokant pensiją būtinojo stažo reikalavimas netaikomas, mokama:

1) I grupės invalidams – visa paskirta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija, nepaisant draudžiamųjų pajamų;

2) II ir III grupių invalidams, kurių draudžiamosios pajamos neviršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, – visa paskirta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija;

3) II ir III grupių invalidams, kurių draudžiamosios pajamos viršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, – pagrindinė paskirtos valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos dalis ir 50 procentų papildomos dalies.

Šio straipsnio pirmojoje ir antrojoje dalyse nurodytiems invalidams, kurie turi draudžiamųjų pajamų, jeigu jie neturi būtinojo invalidumo pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo, valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija nemokama (išskyrus šio straipsnio antrojoje dalyje nurodytus I grupės invalidus, kuriems mokant pensiją būtinojo stažo reikalavimas netaikomas).“

Taigi Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalyje buvo nustatyti invalidumo pensijų dydžių invalidams, sukakusiems nustatytą senatvės pensijos amžių, ir vyresniems invalidams, turintiems draudžiamųjų pajamų, ribojimai.

4. Seimas 2001 m. gegužės 8 d. priėmė Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymą (Žin., 2001, Nr. [43-1487](#)), kurio 2 straipsniu pakeitė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnį ir jį išdėstė taip:

**„32 straipsnis. Invalidumo pensijų mokėjimas invalidams, turintiems draudžiamųjų pajamų**

Sukakusiems nustatytą senatvės pensijos amžių (18, 22 straipsniai) ir vyresniems invalidams, kurie po valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba kurie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas (toliau šiame straipsnyje – draudžiamosios pajamos), jeigu jie turi būtinąjį invalidumo pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą (28 straipsnis, 46 straipsnio pirmoji dalis), mokama visa paskirta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija, kai jų draudžiamosios pajamos neviršija 1 minimalios mėnesinės algos. Jeigu nurodytų asmenų draudžiamosios pajamos viršija 1 minimalią mėnesinę algą, bet neviršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, jiems mokama pagrindinė paskirtos valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos dalis (29 straipsnio antroji ir ketvirtoji dalys) ir paskirtos invalidumo pensijos papildomos dalies (toliau šiame straipsnyje – papildoma dalis) dalis, kurią sudaro šių dydžių suma:

1) 50 procentų papildomos dalies, neviršijančios 100 litų;

2) 20 procentų papildomos dalies, kuri yra nuo 100,01 iki 200 litų;

3) 10 procentų papildomos dalies, kuri yra nuo 200,01 iki 300 litų.

Invalidumo pensijos papildomos dalies, kuri viršija 300 litų, dalis nemokama.

Jeigu šio straipsnio pirmojoje dalyje nurodytų asmenų draudžiamosios pajamos viršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, jiems mokama pagrindinė paskirtos valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos dalis.

Nesukakusiems senatvės pensijos amžiaus invalidams, kurie po valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos paskyrimo turi draudžiamųjų pajamų, jeigu šie invalidai turi būtinąjį invalidumo pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, išskyrus I grupės invalidus, kuriems mokant pensiją būtinojo stažo reikalavimas netaikomas, mokama:

1) I grupės invalidams – visa paskirta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija, nepaisant draudžiamųjų pajamų;

2) II ir III grupių invalidams, kurių draudžiamosios pajamos neviršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, – visa paskirta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija;

3) II ir III grupių invalidams, kurių draudžiamosios pajamos viršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, – pagrindinė paskirtos valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos dalis ir 50 procentų papildomos dalies.

Šio straipsnio pirmojoje, antrojoje, trečiojoje ir ketvirtojoje dalyse nurodytiems invalidams, kurie turi draudžiamųjų pajamų, jeigu jie neturi būtinąjo invalidumo pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo, valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija nemokama (išskyrus šio straipsnio ketvirtojoje dalyje nurodytus I grupės invalidus, kuriems mokant pensiją būtinąjo stažo reikalavimas netaikomas).“

Taigi Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) 1, 2 ir 3 dalyse buvo nustatyti tam tikri invalidumo pensijų dydžių invalidams, sukakusiems nustatytą senatvės pensijos amžių, ir vyresniems invalidams, turintiems draudžiamųjų pajamų, ribojimai.

5. Seimas 2003 m. sausio 16 d. Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 24 straipsnio pakeitimo, 23 ir 32 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo (Žin., 2003, Nr. [12-437](#)) 3 straipsniu pripažino Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnį netekusiu galios.

Taigi, pripažinus Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnį netekusiu galios, neliko teisinio reguliavimo, pagal kurį buvo ribojami invalidumo pensijų dydžiai sukakusiems nustatytą senatvės pensijos amžių ir vyresniems invalidams, turintiems draudžiamųjų pajamų.

6. Pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo nuomone, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsniu (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) buvo apribotas mokamų valstybinių socialinio draudimo invalidumo pensijų, paskirtų invalidams, sukakusiems nustatytą senatvės pensijos amžių, dydis. Toks reguliavimas, pareiškėjo manymu, prieštarauja Konstitucijos preambulėje įtvirtintam teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekiui, Konstitucijos 29 ir 52 straipsniams.

Nors prašymo rezoliucinėje dalyje prašoma ištirti Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo viso 32 straipsnio atitiktį Konstitucijai, tačiau iš prašyme išdėstytų motyvų matyti, kad pareiškėjas abejoja tik Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio 1 dalies (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) konstitucingumu.

Seimui 2001 m. gegužės 8 d. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymu pakeitus Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalį, šia dalimi anksčiau reguliuotus santykius ėmė reguliuoti šio įstatymo 32 straipsnio (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) 1, 2 ir 3 dalys.

Atsižvelgdamas į prašyme išdėstytus argumentus, Konstitucinis Teismas šioje byloje tirs, ar Konstitucijai neprieštarauja Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalis ir šio įstatymo 32 straipsnio (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) 1, 2 ir 3 dalys.

7. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalyje buvo įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį invalidams, sukakusiems nustatytą senatvės pensijos amžių ir vyresniems, kurie po valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba kurie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas, jeigu jie turi būtinąjį invalidumo pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, mokama tik pagrindinė paskirtos valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos dalis.

Tuo atveju, kai šių asmenų draudžiamosios pajamos mažesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, jiems buvo mokama paskirtos invalidumo pensijos papildomos dalies dalis.

7.1. Minėta, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) 1 dalyje, galiojusioje iki įsigaliojant pareiškėjo ginčijamai 32 straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 daliai, kurioje buvo nustatyta, kad invalidams, sukačusiems nustatytą senatvės pensijos amžių ir vyresniems, mokama visa paskirta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija neatsižvelgiant į jų pajamas.

Palyginus Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą su šio straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) 1 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu matyti, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu buvo nustatyti valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos asmenims, sukačusiems nustatytą senatvės pensijos amžių ir vyresniems, kurie po valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba kurie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienomis), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas, jeigu jie turi būtinąjį invalidumo pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, dydžio apribojimai, kokių nebuvo nustatyta Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) 1 dalyje.

Pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) 1 dalį invalidams, sukačusiems nustatytą senatvės pensijos amžių ir vyresniems, buvo mokama visa paskirta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija neatsižvelgiant į jų pajamas, o pagal šio straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalį minėtiems asmenims mokama ne visa paskirta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija, bet tik pagrindinė paskirtos valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos dalis. Be to, jiems, jeigu jų draudžiamosios pajamos mažesnės kaip 1,5 minimalios mėnesinės algos, mokama tik paskirtos invalidumo pensijos papildomos dalies dalis.

7.2. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos, laiduojančios piliečiams teisę į socialinę apsaugą, įpareigoja valstybę nustatyti pakankamas tos teisės įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemones. Įstatymu nustatyta, kokie asmenys turi gauti invalidumo pensiją, jų amžius, šios pensijos skyrimo ir mokėjimo pagrindai, sąlygos, dydžiai. Tai nustatydamas įstatymų leidėjas turi paisyti Konstitucijos normų ir principų. Taip pat minėta, kad pagal konstitucinį teisinės valstybės principą ir Konstitucijos 52 straipsnį, jeigu asmeniui tam tikra pensija buvo paskirta ir mokama, ji turi būti mokama ir toliau, t. y. negalima nutraukti jos mokėjimo arba mažinti mokamos pensijos dydžio.

Palyginus Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą su šio įstatymo 32 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) 1 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu matyti, kad 32 straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalyje nustatytu teisiniu reguliavimu buvo apribotas paskirtos ir mokamos valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos dydis. Tokiu teisiniu reguliavimu paneigiama Konstitucijos 52 straipsnyje įtvirtinta teisė gauti visą paskirtą ir iki tol mokėtą invalidumo pensiją, taip pat nepaisoma teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principų. Taip yra pažeidžiamas ir konstitucinis teisinės valstybės principas.

7.3. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio 1 dalis (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) ta apimtimi, kuria joje nustatyta, kad sukačusiems nustatytą senatvės pensijos amžių asmenims ir vyresniems invalidams, kurie po valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba kurie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienomis), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas, jeigu jie turi būtinąjį invalidumo pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, mokama pagrindinė paskirtos valstybinės

socialinio draudimo invalidumo pensijos dalis, ir nėra nustatyta, kad mokama visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija, prieštaravo Konstitucijos 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

8. Minėta, kad Seimas 2001 m. gegužės 8 d. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymo 2 straipsniu pakeitė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnį. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) 1, 2 ir 3 dalyse buvo reguliuojami santykiai, kuriuos anksčiau reguliavo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalis.

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalyje buvo nustatyta, kad sukakusiems nustatytą senatvės pensijos amžių (18, 22 straipsniai) ir vyresniems invalidams, kurie po valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio draudimo įmokos, arba kurie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas, jeigu jie turi būtinąjį invalidumo pensijai valstybinio socialinio draudimo stažą (28 straipsnis, 46 straipsnio pirmoji dalis), mokama visa paskirta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija, kai jų draudžiamosios pajamos neviršija 1 minimalios mėnesinės algos. Jeigu nurodytų asmenų draudžiamosios pajamos viršija 1 minimalią mėnesinę algą, bet neviršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, jiems mokama pagrindinė paskirtos valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos dalis (29 straipsnio antroji ir ketvirtoji dalys) ir paskirtos invalidumo pensijos papildomos dalies dalis, kurią sudaro įstatyme nustatytų dydžių suma (50 procentų papildomos dalies, neviršijančios 100 litų; 20 procentų papildomos dalies, kuri yra nuo 100,01 iki 200 litų; ir 10 procentų papildomos dalies, kuri yra nuo 200,01 iki 300 litų).

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) 2 dalyje buvo įtvirtinta, kad invalidumo pensijos papildomos dalies, kuri viršija 300 litų, dalis nemokama, o 3 dalyje buvo įtvirtinta, kad jeigu šio straipsnio 1 dalyje nurodytų asmenų draudžiamosios pajamos viršija 1,5 minimalios mėnesinės algos, jiems mokama pagrindinė paskirtos valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos dalis.

9. Palyginus Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) 1, 2 ir 3 dalyse įtvirtintą teisinį reguliavimą su šio įstatymo 32 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) 1 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu matyti, kad šio įstatymo 32 straipsnio (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) 1, 2 ir 3 dalyse taip pat buvo ribojamas paskirtos ir mokamos valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos dydis. Tokiu teisiniu reguliavimu buvo paneigta Konstitucijos 52 straipsnyje įtvirtinta teisė gauti paskirtą invalidumo pensiją, taip pat nepaisoma teisėtų lūkesčių, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principų ir taip pažeidžiamas konstitucinis teisinės valstybės principas.

10. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) 1, 2 ir 3 dalys ta apimtimi, kuria jose nustatyta, kad sukakusiems nustatytą senatvės pensijos amžių (18, 22 straipsniai) ir vyresniems invalidams, kurie po valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio draudimo įmokos, arba kurie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija, prieštaravo Konstitucijos 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

11. Konstitucinis Teismas, konstatavęs, kad ginčijamos Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalis ir šio įstatymo 32 straipsnio (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) 1, 2 ir 3 dalys prieštaravo Konstitucijos 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui, netirs, ar jos neprieštaravo Konstitucijos 29 straipsniui.



## V

**Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalies (1995 m. liepos 4 d. redakcija) ir Seimo 1995 m. rugsėjo 28 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punkto atitikties Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.**

1. Seimas 1995 m. liepos 4 d. priėmė įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ (Žin., 1995, Nr. [59-1475](#)), kurio 5 punktu Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnis buvo papildytas tokio turinio 2 dalimi: „Perskaičiuojant paskirtas pensijas, asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas imamas ne didesnis kaip 5.“

Seimas 1995 m. rugsėjo 28 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ (Žin., 1995, Nr. [84-1901](#)) 4 punktu pripažino netekusia galios Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 50 straipsnio 4 dalį (1994 m. liepos 18 d. redakcija), kurioje buvo nustatyta, kad perskaičiuotos ar pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą naujai paskirtos pensijos dydis neribojamas.

2. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti, ar Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalis (1995 m. liepos 4 d. redakcija) ir įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punktas neprieštarauja Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Pareiškėjo nuomone, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalyje (1995 m. liepos 4 d. redakcija) nustatytas maksimalus draudžiamųjų pajamų koeficientas 5, o Seimo 1995 m. rugsėjo 28 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punktu panaikinta Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 50 straipsnio 4 dalis, pagal kurią, pasak pareiškėjo, perskaičiuotos arba paskirtos pagal šį įstatymą pensijos dydis neribojamas. Pareiškėjo manymu, asmenys, kuriems pensijos buvo perskaičiuotos taikant Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo (1994 m. liepos 18 d. redakcija) nustatytas pensijų perskaičiavimo taisykles ir neribojant draudžiamųjų pajamų koeficiento bei perskaičiuotos pensijos dydžio, dėl tokio teisinio reguliavimo pasikeitimo patyrė turtinio pobūdžio suvaržymų. Pareiškėjas abejoja, ar toks teisinis reguliavimas neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, kurio elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas, taip pat Konstitucijos 52 ir 23 straipsniams.

3. Pareiškėjo ginčijamas teisinis reguliavimas yra susijęs su valstybinių socialinio draudimo pensijų sistemos reforma. Seimas 1994 m. liepos 18 d. priėmė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą, kurio 45 straipsniu nustatė, kaip perskaičiuojamos pensijos, paskirtos iki įstatymo įsigaliojimo. Pagal šio straipsnio 1 dalį asmenims, kuriems valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos ir invalidumo pensijos buvo paskirtos iki šio įstatymo įsigaliojimo, pensijos perskaičiuojamos pagal šį įstatymą remiantis pensijos byloje fiksuotais uždarbio ir stažo duomenimis. Jeigu pensininkai pageidavo, iki šio įstatymo įsigaliojimo (t. y. iki 1995 m. sausio 1 d.) jie galėjo papildyti pensijos byloje esančius duomenis apie valstybinio socialinio pensijų draudimo ir jam prilyginamą stažą. Byloje esantys duomenys apie uždarbį nepildomi.

Asmenų, kuriems valstybinė socialinio draudimo pensija buvo paskirta iki Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo įsigaliojimo ir kuriems po to ne mažiau kaip 3 metais padidėjo valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas, pageidavimu pensija galėjo būti paskirta iš naujo, remiantis šio įstatymo nuostatomis dėl naujai skiriamų pensijų.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniai skyriai privalėjo pradėti mokėti perskaičiuotas pensijas ne vėliau kaip praėjus 6 mėnesiams nuo šio įstatymo įsigaliojimo. Iki to



laiko pensininkui buvo mokama paskirta pensija, indeksuojant ją šio įstatymo 50 straipsnyje nustatyta tvarka. Jei perskaičiuota pensija buvo didesnė, skirtumas pensininkui buvo kompensuojamas nuo įstatymo įsigaliojimo dienos.

Pažymėtina, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) buvo nustatyta, kaip apskaičiuojamas asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas perskaičiuojant paskirtą pensiją. Pagal šį straipsnį, perskaičiuojant paskirtas pensijas, asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas (16 straipsnis) apskaičiuojamas pagal pensijos byloje fiksuotus duomenis tokia tvarka:

- jei pensija paskirta pagal byloje fiksuotą asmens uždarbio vidurkį, apskaičiuotą pagal asmens uždarbio iki 1991 m. sausio 1 d. duomenis, tai šis vidurkis dalijamas iš atitinkamo laikotarpio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio Lietuvoje;

- jei pensija paskirta pagal asmens uždarbio po 1991 m. sausio 1 d. duomenis, tai byloje fiksuoti mėnesiniai uždarbiai dalijami iš atitinkamų metų to mėnesio vidutinio darbo užmokesčio Lietuvoje ir visų taip apskaičiuotų dalmenų vidurkis laikomas draudžiamųjų pajamų koeficientu. Šiuo atveju iki 1991 m. sausio 1 d. vidutinis kiekvieno mėnesio darbo užmokestis laikomas lygiu tų metų vidutiniam mėnesiniam darbo užmokesčiui Lietuvoje.

4. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 49 straipsnyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) nustatyta perskaičiuojamos pensijos nemažinimo taisyklė:

„Jei perskaičiavus pensiją jos dydis sumažėja palyginti su ankstesniu dydžiu, pensininkui toliau mokama anksčiau paskirtoji indeksuota pensija toliau indeksuojant ją šio įstatymo 50 straipsnyje nustatyta tvarka.

Jei asmuo, kuriam perskaičiuojama pensija, turi teisę gauti nukentėjusiojo asmens pensiją pagal Valstybinių pensijų įstatymą, tai ši pensija jam paskiriama kartu su perskaičiuota valstybine socialinio draudimo pensija. Jei abiejų pensijų suma mažesnė už anksčiau gautą pensiją, tai toliau mokama ankstesnioji pensija toliau indeksuojant ją šio įstatymo 50 straipsnyje nustatyta tvarka.“

5. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 50 straipsnio 4 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) buvo nustatyta, kad perskaičiuotos ar pagal šį įstatymą naujai paskirtos pensijos dydis neribojamas.

6. Taigi minėtomis Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo (1994 m. liepos 18 d. redakcija) nuostatomis buvo įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį asmenims valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos, paskirtos iki šio įstatymo įsigaliojimo, buvo perskaičiuojamos netaikant maksimalaus asmens draudžiamųjų pajamų koeficiento dydžio ir neribojant perskaičiuotos pensijos dydžio.

7. Minėta, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalyje (1995 m. liepos 4 d. redakcija) nustatyta, kad perskaičiuojant paskirtas pensijas asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas imamas ne didesnis kaip 5.

Seimas 1995 m. rugsėjo 28 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punktu pripažino netekusia galios Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 50 straipsnio 4 dalį (1994 m. liepos 18 d. redakcija), kurioje buvo nustatyta, jog perskaičiuotos arba naujai paskirtos pagal šį įstatymą pensijos dydis neribojamas.

Pažymėtina, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalyje (1995 m. liepos 4 d. redakcija) ir įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punkte įtvirtintas teisinis reguliavimas vertintinas kaip visuma, todėl Konstitucinis Teismas tirs, ar Konstitucijai neprieštarauja ne tik Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalis (1995 m. liepos 4 d. redakcija), bet ir įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punktas.

8. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad pagal Konstitucijos 52 straipsnį valstybei kyla pareiga nustatyti pakankamas asmens teisės gauti senatvės pensiją įgyvendinimo ir

teisinės gynybos priemonės. Nagrinėjamos bylos kontekste Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos aiškinamos atsižvelgiant į konstitucinį teisinės valstybės principą ir Konstitucijos 23 straipsnį. Minėta, kad neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas. Šie principai *inter alia* suponuoja tai, kad valstybė privalo vykdyti priimtus įsipareigojimus asmeniui. Įgytų teisių apsauga yra vienas iš teisėtų lūkesčių principo elementų. Paskirta ir mokama senatvės pensija yra saugoma ir ginama pagal Konstitucijos 23 straipsnį.

9. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalies (1995 m. liepos 4 d. redakcija) ir Seimo 1995 m. rugsėjo 28 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punkto nuostatos yra susijusios su valstybinių socialinio draudimo pensijų reforma. Minėta, kad konstitucinė įgytų teisių ir teisėtų lūkesčių apsauga nereiškia, jog įstatymu nustatyta pensinio aprūpinimo sistema negali būti pertvarkoma. Pertvarkant šią sistemą kiekvienu atveju privalu paisyti Konstitucijos. Pensijų sistema gali būti pertvarkoma tik įstatymu, tik laiduojant Konstitucijoje numatytas senatvės ir invalidumo pensijas, taip pat paisant valstybės priimtų Konstitucijai neprieštaraujančių įsipareigojimų mokėti atitinkamas pinigines išmokas asmenims, atitinkantiems įstatymo nustatytus reikalavimus. Jeigu pertvarkant pensijų sistemą neliktų įstatymais nustatytų, Konstitucijos 52 straipsnyje tiesiogiai nenurodytų pensijų arba šių pensijų teisinis reguliavimas būtų iš esmės pakeistas, įstatymų leidėjas privalėtų asmenims, kuriems tokia pensija buvo paskirta ir mokama, nustatyti teisingą susidariusių praradimų kompensavimo mechanizmą.

10. Pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme (1994 m. liepos 18 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą asmenims valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos, paskirtos iki šio įstatymo įsigaliojimo, buvo perskaičiuojamos neribojant draudžiamųjų pajamų koeficiento dydžio. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalis (1995 m. liepos 4 d. redakcija) nustatė taisyklę, kad perskaičiuojant paskirtą pensiją asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas imamas ne didesnis kaip 5. Taigi asmenims, kuriems pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą (1994 m. liepos 18 d. redakcija) perskaičiuojant paskirtą pensiją draudžiamųjų pajamų koeficientas buvo imamas didesnis nei 5, iš naujo perskaičiuota iki įstatymo įsigaliojimo paskirta pensija tam tikra apimtimi sumažėtų. Pažymėtina, kad įsigaliojus įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punktui neteko galios Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 50 straipsnio 4 dalis (1994 m. liepos 18 d. redakcija), kurioje buvo nustatyta, kad perskaičiuotos pensijos dydis neribojamas.

11. Sprendžiant, ar Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalyje (1995 m. liepos 4 d. redakcija) ir Seimo 1995 m. rugsėjo 28 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punkte įtvirtintas teisinis reguliavimas neprieštaruja Konstitucijai, pažymėtina, kad įsigaliojus įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punktui liko toliau galioti Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 49 straipsnis, kuriame buvo įtvirtinta perskaičiuojamos pensijos nemažinimo taisyklė, t. y. asmeniui, kuriam pensija buvo perskaičiuota taikant ne didesnę nei draudžiamųjų pajamų koeficientą 5, taip pat negalima mokėti mažesnio dydžio, palyginti su ankstesniu iki Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo įsigaliojimo paskirtos ir mokėtos pensijos dydžiu, pensijos. Taigi tokiu reguliavimu buvo užtikrinta pakankama Konstitucijos 52 straipsnyje įtvirtintos teisės gauti senatvės pensiją apsauga.

12. Pareiškėjo manymu, ginčijamomis nuostatomis įtvirtinus taisyklę, kad perskaičiuojant paskirtą pensiją draudžiamųjų pajamų koeficientas negali būti didesnis nei 5, yra pažeidžiamas konstitucinis teisinės valstybės principas, kurio elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas, nes asmenys, kuriems pagal ankstesnį reguliavimą perskaičiuojant

paskirtą pensiją buvo taikomas koeficientas, didesnis nei 5, pagrįstai tikėjosi gauti didesnę senatvės pensiją.

Konstitucinis Teismas pažymi, kad pagal Konstituciją santykiuose su valstybe yra saugomi ir ginami tik tie asmens lūkesčiai, kurie kyla iš pačios Konstitucijos ar iš įstatymų bei kitų teisės aktų, neprieštaraujančių Konstitucijai. Tik tokie asmens lūkesčiai santykiuose su valstybe laikomi teisėtais. Pažymėtina ir tai, kad Konstitucijos nuostatų negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas arba paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes taip būtų iškreipta viso konstitucinio reguliavimo esmė, pažeista Konstitucijoje įtvirtinta vertybių pusiausvyra.

Minėta, kad asmenims skiriamos ir mokamos senatvės pensijos dydis, kai senatvės pensijų sistema grindžiamu socialiniu draudimu, negali nepriklausyti ar menkai priklausyti nuo to, kiek laiko ir kokio dydžio įmokos buvo mokamos sudarant materialines šių pensijų mokėjimo prielaidas. Asmuo, kuris pats moka ar už kurį yra mokamos nustatyto dydžio valstybinio socialinio draudimo įmokos, įstatymo nustatytais pagrindais turi teisę gauti senatvės pensiją. Kitaip turėtume vertinti teisinį lūkestį, kylantį iš teisinės situacijos, kai anksčiau paskirtos senatvės pensijos vienokį ar kitokį padidėjimą lemia ne asmens indėlio sudarant materialines šių pensijų mokėjimo prielaidas padidėjimas, bet tokių pensijų perskaičiavimo taisyklės, priimtose vykstant pensijų sistemos reformą. Tokių taisyklių nustatymas yra įstatymų leidėjo diskrecija. Jas nustatydamas, įstatymų leidėjas privalo paisyti teisingumo, socialinės darnos reikalavimų. Valstybės įsipareigojimų mokėti tam tikro dydžio pensiją, kai mokėjimai grindžiami valstybiniu socialiniu draudimu, negalima atsieti nuo asmens indėlio sudarant materialines šios pensijos mokėjimo prielaidas, tokių įmokų mokėjimo laiko bei jų dydžių. Vienokių ar kitokių pensijų perskaičiavimo taisyklių, dėl kurių padidėja asmens senatvės pensijos dydis, nustatymo savaime negalima laikyti pakankamu pagrindu atsirasti teisėtiems lūkesčiams.

Pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalį (1995 m. liepos 4 d. redakcija) asmenims anksčiau paskirtos valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos perskaičiuotos taikant draudžiamųjų pajamų koeficientą, ne didesnį nei 5. Taigi perskaičiavimo taisyklė, palyginti su nustatytąja Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme (1994 m. liepos 18 d. redakcija), pakeista. Vertinant ginčijamų nuostatų atitiktį Konstitucijai prisimintina, kad joms įsigaliojus liko galioti Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 49 straipsnyje įtvirtinta perskaičiuojamos pensijos nemažinimo taisyklė, pagal kurią asmeniui, kuriam pensija buvo perskaičiuota taikant draudžiamųjų pajamų koeficientą, ne didesnį kaip 5, negalima mokėti mažesnio dydžio, palyginti su ankstesniu iki Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo įsigaliojimo paskirtos ir mokėtos pensijos dydžiu, pensijos. Taigi nėra pagrindo teigti, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalis (1995 m. liepos 4 d. redakcija) prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

13. Konstatavus, kad ginčijama Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalis (1995 m. liepos 4 d. redakcija) ir Seimo 1995 m. rugsėjo 28 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punktas neprieštarauja Konstitucijos 52 straipsniui ir teisinės valstybės principui, konstatuotina ir tai, kad jie neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui.

## VI

**Dėl Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2001 m. vasario 20 d. ir 2002 m. liepos 2 d. redakcijos) 3 dalies nuostatų atitikties Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.**

1. Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnyje (1994 m. gruodžio 22 d. redakcija) buvo nustatyta:

„Asmeniui, turinčiam teisę gauti kelias valstybines pensijas, jo pasirinkimu mokama tik viena iš jų, išskyrus valstybinę našlių ir našlaičių pensiją, kuri taip pat gali būti mokama tik viena su viena iš valstybinių pensijų.

Valstybinės socialinio draudimo pensijos mokamos, nepaisant to, ar mokamos valstybinės pensijos, jei įstatymai nenustato kitko.“

Seimas 1995 m. liepos 4 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo papildymo ir pakeitimo“ (Žin., 1995, Nr. [59-1476](#)) 2 straipsniu Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnį papildė tokia 3 dalimi: „Šio įstatymo 1 straipsnio 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų dydis kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui negali viršyti pusantro užpraėjo mėnesio prieš pensijos mokėjimą Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės skelbiamo valstybinio sektoriaus, akcinių bei uždarųjų akcinių bendrovių darbuotojų vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio. Pensijos dydžio ribojimą taiko valstybinę pensiją mokanti institucija.“

Taigi tokiu teisiniu reguliavimu buvo nustatytas šio įstatymo 1 straipsnio 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui dydžio ribojimas, kurio nebuvo Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnyje (1994 m. gruodžio 22 d. redakcija).

2. Seimas 1997 m. lapkričio 4 d. priimto Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 2, 3, 5, 8, 10, 11, 12, 13, 14 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 1997, Nr. 104-2622) 2 straipsniu pakeitė Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnį ir jį išdėstė taip:

**„3 straipsnis. Teisė pasirinkti valstybinės pensijos rūšį**

Asmeniui, turinčiam teisę gauti kelias valstybines pensijas, jo pasirinkimu mokama tik viena iš jų, išskyrus valstybinę našlių ir našlaičių pensiją, kuri taip pat gali būti mokama tik viena su viena iš valstybinių pensijų.

Asmeniui, turinčiam teisę gauti valstybinę našlių pensiją už mirusį valstybinės pensijos, nurodytos šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 2 ir 4 punktuose, gavėją ir valstybinę socialinio draudimo našlių pensiją, jo pasirinkimu skiriama ir mokama arba valstybinę našlių pensija, arba valstybinę socialinio draudimo našlių pensija.

Šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų dydis kiekvienos atskirai ar kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui negali viršyti pusantro užpraėjo mėnesio prieš pensijos mokėjimą Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės skelbiamo Lietuvos Respublikos ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio. Pensijos dydžio ribojimą taiko valstybinę pensiją mokanti institucija.“

Seimas 2001 m. vasario 20 d. priimto Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio pakeitimo įstatymo (Žin., 2001, Nr. [21-693](#)) 1 straipsniu nutarė Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje išbraukti žodį „pusantro“, vietoj žodžio „mėnesio“ įrašyti žodį „ketvirčio“, vietoj žodžių „pensijos mokėjimą“ įrašyti žodžius „tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija“, vietoj žodžių „skelbiamo Lietuvos Respublikos ūkio darbuotojų“ įrašyti žodžius „paskelbto šalies ūkio“, po žodžio „užmokesčio“ įrašyti skaičius ir žodį „1,5 dydžio“ ir šią dalį išdėstyti taip: „Šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų dydis kiekvienos atskirai ar kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui negali viršyti užpraėjo ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio. Pensijos dydžio ribojimą taiko valstybinę pensiją mokanti institucija.“

Seimas 2002 m. liepos 2 d. priimto Valstybinių pensijų įstatymo 1 ir 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 2002, Nr. [73-3089](#)) 1 straipsniu pakeitė Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalį ir ją išdėstė taip: „Kiekvienos šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-6 punktuose nustatytos valstybinės pensijos dydis bei šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų pagal šio straipsnio pirmąją dalį valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendra suma vienam asmeniui negali viršyti užpraėjo ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė

pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio. Pensijos dydžio ribojimą taiko valstybinę pensiją mokanti institucija.“

3. Nors prašymo rezoliucinėje dalyje prašoma ištirti Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies nuostatų, ribojančių tam pačiam asmeniui paskirtų valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendros sumos išmokėjimą, neviršijant užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, statistinio šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio, konstitucingumą, tačiau iš prašymo motyvų matyti, kad abejojama nuostatų dėl pareigūnų ir karių valstybinės pensijos bei valstybinių socialinio draudimo pensijų bendro dydžio ribojimo atitiktimi Konstitucijai.

Atsižvelgdamas į tai Konstitucinis Teismas tirs, ar Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams bei konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja:

1) Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2001 m. vasario 20 d. redakcija) nuostata „šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų dydis <.....>; kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio“ ta apimtimi, kuria jos formuluotė „šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų“ apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytas pareigūnų ir karių valstybines pensijas;

2) Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2002 m. liepos 2 d. redakcija) nuostata „šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų pagal šio straipsnio pirmąją dalį valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendra suma vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio“ ta apimtimi, kuria jos formuluotė „kiekvienos šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-6 punktuose nustatytos valstybinės pensijos“ apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytas pareigūnų ir karių valstybines pensijas.

4. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnį (1994 m. gruodžio 22 d. redakcija) asmeniui, turinčiam teisę gauti kelias valstybines pensijas, jo pasirinkimu turėjo būti mokama tik viena iš jų, išskyrus valstybinę našlių ir našlaičių pensiją, kuri taip pat galėjo būti mokama tik su viena iš valstybinių pensijų. Valstybinės socialinio draudimo pensijos buvo mokamos nepaisant to, ar buvo mokamos valstybinės pensijos, jei įstatymai nenustato kitko. Taigi pensijos dydis nebuvo ribojamas.

Minėta, jog Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (1995 m. liepos 4 d. redakcija) buvo nustatyta, kad šio įstatymo 1 straipsnio 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų dydis kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui negalėjo viršyti pusantro užpraeito mėnesio prieš pensijos mokėjimą Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės skelbiamo valstybinio sektoriaus, akcinių bei uždaryjū akcinių bendrovių darbuotojų vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio. Pensijos dydžio ribojimą taikė valstybinę pensiją mokanti institucija. Taigi pagal tokį teisinį reguliavimą asmenims, kuriems valstybinės pensijos buvo paskirtos ir mokamos pagal ankstesnį teisinį reguliavimą, įsigaliojus Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 daliai (1995 m. liepos 4 d. redakcija) buvo apribotas paskirtos ir mokamos valstybinės pensijos kartu su valstybine socialinio draudimo pensija dydis.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad įstatyme nustatyto teisinio reguliavimo pakeitimai, kuriais bloginamas pensinis aprūpinimas, galimi tik tada, kai valstybėje susidaro ypatinga situacija (ekonominė krizė, gaivalinė nelaimė ir kt.), kai valstybės funkcijoms vykdyti ir viešiesiems interesams tenkinti, taip pat pensijoms mokėti objektyviai trūksta lėšų. Tokie pakeitimai turi būti būtini kitų konstitucinių vertybių apsaugai užtikrinti ir jie turi būti daromi tik įstatymu ir nepažeidžiant Konstitucijos. Taigi jeigu būtų nustatytas toks teisinis reguliavimas,

kuriuo nepagrįstai sumažinama paskirta ir mokama pensija, tai būtų pažeidžiami Konstitucijos 23 ir 52 straipsniai, konstitucinis teisinės valstybės principas.

Minėta, kad pagal Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalį (1995 m. liepos 4 d. redakcija) šio įstatymo 1 straipsnio 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų dydis kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui negalėjo viršyti pusantro užpraeito mėnesio prieš pensijos mokėjimą Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės skelbiamo valstybinio sektoriaus, akcinių bei uždarytųjų akcinių bendrovių darbuotojų vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio. Taigi tokiu teisiniu reguliavimu asmenims, kuriems valstybinės pensijos buvo paskirtos ir mokamos pagal ankstesnį teisinį reguliavimą, buvo apribotas paskirtos ir mokamos valstybinės pensijos kartu su valstybine socialinio draudimo pensija dydis.

5. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (1995 m. liepos 4 d. redakcija) 3 dalis ta apimtimi, kuria buvo apribotas paskirtos ir mokamos valstybinės pensijos kartu su valstybine socialinio draudimo pensija dydis, prieštaravo Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

6. Pagal Valstybinių pensijų įstatymo 1 straipsnį Lietuvos Respublikoje yra nustatytos Respublikos Prezidento, Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių, nukentėjusiųjų asmenų, mokslininkų, pareigūnų ir karių, teisėjų valstybinės pensijos. Pagal Valstybinių pensijų įstatymą vienos jame nustatytos pensijos yra skiriamos ir mokamos už ypatingus nuopelnus Lietuvai (pvz., Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinės pensijos), kitų valstybinių pensijų skyrimas ir mokėjimas yra siejamas su atitinkama tarnyba (pvz., tarnyba vidaus reikalų, prokuratūros sistemose ir kt.) arba darbu (pvz., moksliniu darbu). Dar kitos valstybinės pensijos yra kompensacinio pobūdžio ir mokamos asmenims, kurie yra pripažįstami nukentėjusiais asmenimis (pvz., asmenims, tapusiems invalidais dėl 1991 m. sausio 11-13 dienomis vykdytos agresijos ir po to buvusių įvykių, pasipriešinimo 1940-1990 m. okupacijoms dalyviams ir t. t.).

Atskirų valstybinių pensijų rūšių skyrimo ir mokėjimo santykius taip pat reguliuoja Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų ir įmonių, pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas, Lietuvos Respublikos Prezidento įstatymas, Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymas, Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinasis įstatymas.

Minėtos valstybinės pensijos yra mokamos iš valstybės biudžeto.

7. Valstybinių pensijų įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 4 punkte yra nustatytos pareigūnų ir karių valstybinės pensijos. Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų santykius reguliuoja Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų ir įmonių, pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas. Pagal šį įstatymą teisę gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją turi Vidaus reikalų ministerijos, policijos, Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnai, vidaus tarnybos dalinių karininkai, liktinės tarnybos puskarininkiai ir kareiviai, Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnai, profesinės karo tarnybos kariai, Valstybės saugumo departamento sistemos pareigūnai, prokuratūros pareigūnai, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnai. Šiems asmenims žuvus tarnybos ar mokymų metu dėl priežasčių, susijusių su tarnyba ar mokymais, teisę gauti pareigūnų ir karių valstybinės našlių ir našlaičių pensijas turi jų sutuoktiniai ir vaikai.

Pareigūnų ir karių valstybinė pensija minėtiems pareigūnams ir kariams, išėjusiems iš tarnybos, skiriama ir mokama, jeigu jie atitinka įstatyme nustatytas sąlygas. Šios sąlygos yra įvairios: asmuo yra arba ištarnavęs tam tikrą metų skaičių, arba yra ištarnavęs tam tikrą metų skaičių ir sukakęs senatvės pensijos amžių, asmuo arba yra pripažintas invalidu dėl priežasčių, susijusių su tarnyba, arba yra atleistas iš tarnybos dėl sveikatos ir kt.

Pareigūnai ir kariai, kurie įgyja teisę į pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, nepraranda teisės į kitas valstybines pensijas, jei įstatymai nenumato kitko. Pagal šiuo metu galiojantį teisinį

reguliavimą minėti pareigūnai ir kariai gauna ir valstybinę socialinio draudimo pensiją, kai atitinka sąlygas šiai pensijai gauti.

Pareigūnams ir kariams bei jų šeimos nariams pensijas skiria ir moka Vidaus reikalų ministerija, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Valstybės saugumo departamentas, Krašto apsaugos ministerija, Generalinė prokuratūra ar Kalėjų departamentas pagal tai, kurioje iš šių institucijų pensijos gavėjas tarnavo paskiausiai. Pagal galiojančius įstatymus pareigūnų ir karių valstybinės pensijos skyrimas ir mokėjimas nėra grindžiamas nei socialinio draudimo, nei jokiais kitomis specialiomis įmokomis. Pareigūnų ir karių valstybinė pensija apskaičiuojama ir mokama atsižvelgiant į pareigūno ar kario darbo užmokesčio dydį.

8. Minėta, kad Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2001 m. vasario 20 d. redakcija) 3 dalyje yra nustatyta, jog šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų dydis kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio.

Šioje nuostatoje įtvirtintas maksimalus valstybinės pensijos kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui dydis. Nagrinėjamos bylos kontekste Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2001 m. vasario 20 d. redakcija) 3 dalyje įtvirtinta taisyklė reiškia, kad asmeniui, kuriam yra paskirta pareigūnų ir karių valstybinė pensija ir valstybinė socialinio draudimo pensija, šių pensijų bendras dydis negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio.

Pagal įstatymą taikyti pensijos dydžio ribojimą yra pavesta valstybinę pensiją mokančiai institucijai.

9. Pareiškėjo nuomone, toks paskirtų valstybinės ir socialinio draudimo pensijų dydžio ribojimas neišmokant jų visos bendros sumos, pažeidžia konstitucinį teisinės valstybės principą. Pareiškėjas teigia, kad tokiu atveju asmuo netenka dalies jam priklausančių išmokų, todėl yra pagrindas manyti, kad šios nuostatos pažeidžia Konstitucijos 23 straipsnyje laiduotą asmens teisę į nuosavybę ir Konstitucijos 52 straipsnį, įtvirtinantį valstybės laiduojamą piliečių teisę gauti visą paskirtą pensiją.

10. Sprendžiant, ar Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2001 m. vasario 20 d. redakcija) 3 dalies nuostata „šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų dydis <.....>; kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio“ Konstitucijai neprieštarauja ta apimtimi, kuria jos formuluotė „šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų“ apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytas pareigūnų ir karių valstybines pensijas, pažymėtina, kad pareigūnų ir karių valstybinė pensija savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo valstybinių socialinio draudimo pensijų (taigi ir nuo senatvės pensijos).

Minėta, kad pareigūnų ir karių valstybinė pensija skiriama asmenims už atliktą tarnybą Lietuvos valstybei ir yra mokama iš valstybės biudžeto. Įstatymų leidėjas, nustatydamas, kokiems asmenims skiriama ir mokama pareigūnų ir karių valstybinė pensija, pareigūnų ir karių valstybinės pensijos skyrimo ir mokėjimo pagrindus bei sąlygas, taip pat šios pensijos dydžius, yra saistomas konstitucinio socialinės darnos imperatyvo, teisingumo, protingumo bei proporcingumo principų. Tokios pensijos skyrimas ir mokėjimas negali tapti privilegija, įstatymų leidėjas privalo atsižvelgti tiek į tarnybos specifiką, tiek į konkrečių pareigų pobūdį, tiek į kitas reikšmingas aplinkybes.

Taip pat minėta, kad Konstitucijos 52 straipsnyje yra nustatyti pensinio aprūpinimo ir socialinės paramos pagrindai. Pagal Konstituciją įstatymu gali būti nustatytos ir kitokios, ne tik Konstitucijos 52 straipsnyje nurodytosios pensijos ar socialinė parama. Įstatymu taip pat gali būti

nustatytos ir pensijos už tam tikrą tarnybą Lietuvos valstybei. Įstatymų leidėjas, nustatydamas tokią pensiją už tarnybą, yra saistomas Konstitucijos normų ir principų. Įstatymų leidėjas, priimdamas įstatymą, kuriame nustatyta, kokiems asmenims yra skiriamos ir mokamos pensijos už tarnybą, šių pensijų skyrimo ir mokėjimo pagrindai ir sąlygos, taip pat šios pensijos dydžiai, kiekvienu atveju turi paisyti Konstitucijos normų ir principų. Konstitucijoje įtvirtintų atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės imperatyvų.

Įstatymų leidėjas, nustatydamas valstybinę pensiją, skiriamą už pareigūnų ir karių tarnybą, kuri mokama iš valstybės biudžeto, turi diskreciją nustatyti ir maksimalią tokios pensijos, mokamos atskirai ar kartu su valstybine socialinio draudimo pensija, dydį. Svarbu, kad tokio dydžio nustatymu nebūtų paneigtas socialinės darnos, teisingumo, protingumo ir proporcingumo imperatyvas. Pagal nustatytą teisinį reguliavimą asmuo, kuriam už tarnybą bus skiriama ir mokama pareigūnų ir karių valstybinė pensija, iš anksto žino, kokios yra šios pensijos mokėjimo ir skyrimo sąlygos bei dydžiai. Ginčijamoje nuostatoje įstatymų leidėjas įtvirtino, kad valstybinių pensijų, tarp jų ir pareigūnų ir karių valstybinės pensijos dydis kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui, negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio.

Vertinant ginčijamoje Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2001 m. vasario 20 d. redakcija) 3 dalies nuostatoje įtvirtinto teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijai pažymėtina, kad valstybei tenka pareiga vykdyti tuos turtinio pobūdžio įsipareigojimus, kuriuos ji prisiėmė įstatymu nustatydama tokį reguliavimą, pagal kurį asmuo, atitinkantis įstatymo nustatytas sąlygas, įgyja teisę į atitinkamo dydžio pareigūnų ir karių valstybinę pensiją. Konstitucinis Teismas 2003 m. liepos 4 d. nutarime konstatavo, kad pagal Konstitucijos 23 straipsnį asmenys, kuriems valstybinė pareigūnų ir karių pensija buvo paskirta ir mokama, turi teisę reikalauti, kad jiems tokio dydžio išmokos, kokios buvo paskirtos ir mokamos, būtų mokamos ir toliau.

Ginčijamoje Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2001 m. vasario 20 d. redakcija) 3 dalies nuostatoje įtvirtintas maksimalus valstybinės pensijos kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui dydis, kuris negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio, nemažina jau paskirtos ir mokamos pensijos dydžio. Taigi šiuo reguliavimu nėra paneigiama valstybės pareiga mokėti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją už tarnybą, kylanti iš įstatyme įtvirtinto valstybės įsipareigojimo asmeniui, atitinkančiam įstatymo nustatytas sąlygas, mokėti paskirto dydžio valstybinę pensiją. Todėl nėra pagrindo teigti, kad ginčijama Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2001 m. vasario 20 d. redakcija) 3 dalies nuostata prieštaravo Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

11. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2001 m. vasario 20 d. redakcija) 3 dalies nuostata „šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų dydis <....>; kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio“ ta apimtimi, kuria jos formuluotė „šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų“ apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytas pareigūnų ir karių valstybines pensijas, neprieštaravo Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

12. Ginčijamą Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2001 m. vasario 20 d. redakcija) 3 dalies nuostatą palyginus su Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2002 m. liepos 2 d. redakcija) 3 dalies nuostata „šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų pagal šio straipsnio pirmąją dalį valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendra suma vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė



pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio“ ta apimtimi, kuria formuluotė „kiekvienos šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-6 punktuose nustatytos valstybinės pensijos“ apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytas pareigūnų ir karių valstybines pensijas, matyti, kad jose įtvirtinama iš esmės ta pati asmeniui paskirtos valstybinės pensijos ir valstybinės socialinio draudimo pensijos bendros sumos maksimalaus dydžio ribojimo taisyklė. Šiuo požiūriu jose vartojamų formuluočių skirtumai nekeičia teisinio reguliavimo esmės.

13. Atsižvelgus į šias aplinkybes ir į tai, jog šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad ginčijama Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2001 m. vasario 20 d. redakcija) 3 dalies nuostata ta apimtimi, kuria nustato pareigūnų ir karių valstybines pensijas, neprieštaravo Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui, konstatuotina ir tai, kad Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2002 m. liepos 2 d. redakcija) 3 dalies nuostata „šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų pagal šio straipsnio pirmąją dalį valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendra suma vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio“ ta apimtimi, kuria formuluotė „kiekvienos šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-6 punktuose nustatytos valstybinės pensijos“ apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytas pareigūnų ir karių valstybines pensijas, neprieštarauja Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

## VII

**Dėl Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punkto (1995 m. gruodžio 5 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai (1994 m. liepos 18 d. redakcija).**

1. Vyriausybė, vadovaudamasi Seimo 1994 m. liepos 18 d. priimtu Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymu, 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ 1 punktu patvirtino Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatus.

2. Vyriausybė 1995 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1526 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų dalinio pakeitimo“ (Žin., 1995, Nr. [101-2257](#)) 1.10 papunkčiu Nuostatus papildė skyriumi „Pensijų, paskirtų iki Pensijų įstatymo įsigaliojimo, perskaičiavimo tvarka“, kurio 84 punkte nustatė: „Asmenys, kuriems iki 1995 m. sausio 1 d. buvo paskirtos ištarnauto laiko pensijos ir kurie po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. buvo sukakę senatvės pensijos amžių (vyrai – 60 metų, moterys – 55 metus) arba buvo invalidais, gali pateikti šių nuostatų 82 punkte nurodytųjų laikotarpių duomenis apie uždarbį. Šiuo atveju atitinkami 12 ar 60 mėnesių laikotarpiai skaičiuojami iki senatvės pensijos amžiaus suėjimo arba iki invalidumo nustatymo dienos.“

3. Vyriausybė 2000 m. gegužės 1 d. nutarimu Nr. 487 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ (Žin., 2000, Nr. [37-1037](#)) 1.24 papunkčiu Nuostatų 84 punktą išdėstė taip: „Asmenys, kuriems iki 1995 m. sausio 1 d. buvo paskirtos ištarnauto laiko pensijos ir kurie po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. buvo sukakę senatvės pensijos amžių (vyrai – 60 metų, moterys – 55 metus) arba buvo invalidais, gali pateikti šių nuostatų 82 punkte nurodytųjų laikotarpių duomenis apie uždarbį. Šiuo atveju atitinkami 60 mėnesių laikotarpiai skaičiuojami iki senatvės pensijos amžiaus suėjimo arba iki invalidumo nustatymo dienos, o 24 mėnesių – po senatvės pensijos amžiaus suėjimo arba invalidumo nustatymo dienos, bet ne ilgiau kaip iki 1995 m. sausio 1 dienos.“

4. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2002 m. gruodžio 5 d. nutartimi prašo ištirti, ar Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punktas neprieštarauja Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai.

Pareiškėjas nurodo, kad pagal Nuostatų 84 punktą asmenys, kuriems iki 1995 m. sausio 1 d. buvo paskirtos iš tarnauto laiko pensijos ir kurie po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. buvo sukakę senatvės pensijos amžių arba buvo invalidais, gali pateikti Nuostatų 82 punkte nurodytų laikotarpių duomenis apie uždarbį, kurie reikalingi paskirtos pensijos perskaičiavimui, nors pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalį iš tarnauto laiko pensija perskaičiuojama į valstybinę socialinio draudimo senatvės ar invalidumo pensiją esant tokiai sąlygai: jos gavėjas yra sukakęs įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių. Pareiškėjo manymu, pagal Nuostatų 84 punktą reikalauti perskaičiuoti iki Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo įsigaliojimo paskirtą iš tarnauto laiko pensiją gali tik asmenys, kurie senatvės pensijos amžių sukako iki 1995 m. sausio 1 d., nors minėto įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje tokia sąlyga nėra nustatyta. Pasak pareiškėjo, Nuostatų 84 punkte ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje yra nustatytas skirtingas teisinis reguliavimas. Pareiškėjo manymu, poįstatyminiame akte nustatytas teisinis reguliavimas prieštarauja Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymui, taip pat ir Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui.

5. Iš pareiškėjo prašyme išdėstytų motyvų matyti, kad jam kyla abejonių, ar Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai neprieštarauja ne visas Nuostatų 84 punktas (1995 m. gruodžio 5 d. redakcija), bet tik jame įtvirtinta nuostata „Asmenys, kuriems iki 1995 m. sausio 1 d. buvo paskirtos iš tarnauto laiko pensijos ir kurie po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. buvo sukakę senatvės pensijos amžių <.....>; gali pateikti šių nuostatų 82 punkte nurodytųjų laikotarpių duomenis apie uždarbį“. Ši Nuostatų 84 punkto (1995 m. gruodžio 5 d. redakcija) nuostata išliko nepakitusi ir Vyriausybės 2000 m. gegužės 1 d. nutarimo Nr. 487 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimo Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ 1.24 papunkčiu pakeitus Nuostatų 84 punktą (1995 m. gruodžio 5 d. redakcija).

Pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą Konstitucinis Teismas tirs, ar Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimo Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ 1 punktu patvirtintų Nuostatų 84 punkto (1995 m. gruodžio 5 d. ir 2000 m. gegužės 1 d. redakcijos) nuostata „Asmenys, kuriems iki 1995 m. sausio 1 d. buvo paskirtos iš tarnauto laiko pensijos ir kurie po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. buvo sukakę senatvės pensijos amžių <.....>; gali pateikti šių nuostatų 82 punkte nurodytųjų laikotarpių duomenis apie uždarbį“ neprieštarauja Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai (1994 m. liepos 18 d. redakcija).

6. Minėta, kad pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus. Minėta, kad Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte įtvirtinta norma reiškia, jog Vyriausybė priimdama teisės aktus turi laikytis Konstitucijos ir galiojančių įstatymų. Vyriausybės teisės aktuose negali būti teisės normų, nustatančių kitokią teisinį reguliavimą negu nustatytasis įstatymuose ir konkuruojančių su įstatymų normomis.

7. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio „Pensijų, paskirtų iki įstatymo įsigaliojimo, perskaičiavimas“ 4 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) buvo nustatyta: „Iš tarnauto laiko pensija perskaičiuojama į valstybinę socialinio draudimo senatvės ar invalidumo pensiją tik tuo atveju, jei jos gavėjas yra sukakęs šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių.

Priešingu atveju pensininkui mokama paskirtoji pensija, indeksuojant ją šio įstatymo 50 straipsnyje nustatyta tvarka.“

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnis vėliau buvo keičiamas ir papildomas, tačiau Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio (1995 m. balandžio 20 d., 1995 m. rugsėjo 28 d., 1997 m. balandžio 22 d., 1998 m. spalio 22 d., 1999 m. liepos 7 d., 1999 m. gruodžio 16 d. ir 2000 m. gegužės 2 d. redakcijos) 4 dalies nuostatos nebuvo pakeistos ar papildytos.

Seimas 2002 m. gruodžio 10 d. priimto Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 10, 28, 29, 34, 38, 40, 45, 49, 54, 56 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 55-1, 55-2, 55-3, 55-4, 55-5 straipsniais įstatymo (Žin., 2002, Nr. [124-5620](#)) 10 straipsnio 2 dalimi pakeitė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalį (2000 m. gegužės 2 d. redakcija) ir ją išdėstė taip: „Ištarnauto laiko pensija perskaičiuojama į valstybinę socialinio draudimo senatvės ar invalidumo pensiją tik tuo atveju, jeigu jos gavėjas buvo sukakęs šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių arba pripažintas invalidu iki šio įstatymo įsigaliojimo. Priešingu atveju pensininkui mokama paskirtoji pensija, indeksuojant ją šio įstatymo 50 straipsnyje nustatyta tvarka. Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, krašto apsaugos, valstybės saugumo ir prokuratūros sistemų pareigūnų ir karių pensijų perskaičiavimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas.“

Konstitucinis Teismas pagal pareiškėjo prašymą tirs, ar ginčijama Nuostatų 84 punkto (1995 m. gruodžio 5 d. ir 2000 m. gegužės 1 d. redakcijos) nuostata neprieštaravo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai (1994 m. liepos 18 d. redakcija).

8. Atskleidžiant Nuostatų 84 punkto (1995 m. gruodžio 5 d. ir 2000 m. gegužės 1 d. redakcijos) nuostatoje „Asmenys, kuriems iki 1995 m. sausio 1 d. buvo paskirtos ištarnauto laiko pensijos ir kurie po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. buvo sukakę senatvės pensijos amžių <.....>; gali pateikti šių nuostatų 82 punkte nurodytųjų laikotarpių duomenis apie uždarbį“ įtvirtinto teisinio reguliavimo turinį pažymėtina, kad minėtas Nuostatų punktas yra skyriuje „Pensijų, paskirtų iki Pensijų įstatymo įsigaliojimo, perskaičiavimo tvarka“ (pagal Nuostatų 1 punktą Pensijų įstatymu vadinamas 1994 m. liepos 18 d. Seimo priimtas Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas).

Pagal Nuostatų 84 punktą (1995 m. gruodžio 5 d. ir 2000 m. gegužės 1 d. redakcijos) duomenis apie uždarbį ištarnauto laiko pensijai perskaičiuoti į valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją gali būti pateikiami tik esant tokioms sąlygoms:

- 1) asmeniui ištarnauto laiko pensija turi būti paskirta iki 1995 m. sausio 1 d.;
- 2) tokie asmenys po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. turi būti sukakę senatvės pensijos amžių (vyrai – 60 metų, moterys – 55 metus).

Iš Nuostatų 84 punkte (1995 m. gruodžio 5 d. ir 2000 m. gegužės 1 d. redakcijos) įtvirtinto teisinio reguliavimo matyti, kad šių sąlygų neatitinkančių asmenų duomenys apie jų uždarbį valstybinei socialinio draudimo senatvės pensijai perskaičiuoti negali būti teikiami.

9. Minėta, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio „Pensijų, paskirtų iki įstatymo įsigaliojimo, perskaičiavimas“ 4 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) buvo nustatyta, kad ištarnauto laiko pensija perskaičiuojama į valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją tik tuo atveju, jei jos gavėjas yra sukakęs šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių.

Vertinant nurodytos Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalies (1994 m. liepos 18 d. redakcija) nuostatos turinį pažymėtina, kad ji buvo išdėstyta įstatymo straipsnyje, pavadintame „Pensijų, paskirtų iki įstatymo įsigaliojimo, perskaičiavimas“. Šiame straipsnyje nustatyta, kad yra perskaičiuojamos asmenų, kuriems valstybinės socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijos buvo paskirtos iki šio įstatymo įsigaliojimo, pensijos, kad valstybinės socialinio draudimo našlių ir našlaičių pensijos pagal šį įstatymą gali būti skiriamos tik

už asmenis, mirusius po šio įstatymo įsigaliojimo, taip pat numatytas ištarnauto laiko pensijos perskaičiavimas į valstybinę socialinio draudimo senatvės ar invalidumo pensiją. Taigi šiame straipsnyje reguliuojama, kaip perskaičiuojamos įvairios iki įstatymo įsigaliojimo paskirtos pensijos.

Pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą ištarnauto laiko pensijos perskaičiavimas į valstybinę socialinio draudimo pensiją buvo siejamas su tokiomis sąlygomis:

1) ištarnauto laiko pensija turi būti paskirta iki įstatymo įsigaliojimo, t. y. iki 1995 m. sausio 1 d., nes pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 44 straipsnį šis įstatymas įsigaliojo nuo 1995 m. sausio 1 d.;

2) asmuo, kuriam paskirta ištarnauto laiko pensija, yra sukakęs šio įstatymo 18 straipsnyje nustatytą senatvės pensijos amžių.

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) nustatytas ištarnauto laiko pensijos perskaičiavimo į valstybinę socialinio draudimo pensiją sąlygas vertinant pareiškėjo nurodytu aspektu pažymėtina, kad pirmoji sąlyga apibrėžia, iki kokie termino turi būti paskirta ištarnauto laiko pensija (ji turi būti paskirta iki Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo įsigaliojimo, t. y. iki 1995 m. sausio 1 d.), o antroji sąlyga nustato, kad ištarnauto laiko pensijos gavėjas, kuriam ši pensija perskaičiuojama į valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją, yra asmuo, kuris „yra sukakęs šio įstatymo 18 straipsnyje nustatytą senatvės pensijos amžių“. Tokia formuluotė reiškia, kad būtent tokį amžių sukakusiam ištarnauto laiko pensijos gavėjui ištarnauto laiko pensija yra perskaičiuojama į valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją. Taigi pagal tokį teisinį reguliavimą ištarnauto laiko pensijos gavėjas gali būti toks asmuo, kuris senatvės pensijos amžių sukanka tiek iki Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo įsigaliojimo, tiek jam jau galiojant. Vertinant antrosios ištarnauto laiko pensijos perskaičiavimo į valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją sąlygos turinį negalima daryti išvados, kad pagal ją Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 18 straipsnyje nustatytą pensijos amžių ištarnauto laiko pensijos gavėjas turi būti sukakęs iki Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo įsigaliojimo, t. y. iki 1995 m. sausio 1 d.

10. Palyginus Nuostatų 84 punkto (1995 m. gruodžio 5 d. ir 2000 m. gegužės 1 d. redakcijos) nuostatą „Asmenys, kuriems iki 1995 m. sausio 1 d. buvo paskirtos ištarnauto laiko pensijos ir kurie po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. buvo sukakę senatvės pensijos amžių <.....>; gali pateikti šių nuostatų 82 punkte nurodytųjų laikotarpių duomenis apie uždarbį“ su Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalies (1994 m. liepos 18 d. redakcija) nuostata „ištarnauto laiko pensija perskaičiuojama į valstybinę socialinio draudimo senatvės <.....>; pensiją tik tuo atveju, jei jos gavėjas yra sukakęs šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių“ matyti, kad ginčijamoje Nuostatų 84 punkto (1995 m. gruodžio 5 d. ir 2000 m. gegužės 1 d. redakcijos) nuostatoje buvo nustatyta papildoma, įstatyme nenustatyta sąlyga – asmenys turi būti sukakę senatvės pensijos amžių iki šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. Nustačius tokią sąlygą, Nuostatuose buvo susiaurintas asmenų, kuriems ištarnauto laiko pensija perskaičiuojama į valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją, ratas.

Taigi Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimo „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ 1 punktu patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punkto (1995 m. gruodžio 5 d. ir 2000 m. gegužės 1 d. redakcijos) buvo įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, kuris konkuravo su Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalies (1994 m. liepos 18 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu. Nuostatų 84 punkto (1995 m. gruodžio 5 d. ir 2000 m. gegužės 1 d. redakcijos) nuostatos „Asmenys, kuriems iki 1995 m. sausio 1 d. buvo paskirtos ištarnauto laiko pensijos ir kurie po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. buvo sukakę senatvės pensijos amžių <.....>; gali pateikti šių nuostatų 82 punkte nurodytųjų laikotarpių duomenis

apie uždarbį“ dalis „bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d.“ prieštaravo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai (1994 m. liepos 18 d. redakcija).

11. Minėta, kad pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybės teisės aktuose negali būti teisės normų, nustatančių kitokią teisinį reguliavimą negu nustatytasis įstatymuose ir konkuruojančių su įstatymų normomis.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatavus, kad Nuostatų 84 punkto (1995 m. gruodžio 5 d. ir 2000 m. gegužės 1 d. redakcijos) nuostatos „Asmenys, kuriems iki 1995 m. sausio 1 d. buvo paskirtos ištarnauto laiko pensijos ir kurie po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. buvo sukakę senatvės pensijos amžių <.....>; gali pateikti šių nuostatų 82 punkte nurodytųjų laikotarpių duomenis apie uždarbį“ dalis „bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d.“ prieštaravo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai (1994 m. liepos 18 d. redakcija), konstatuotina ir tai, kad Nuostatų 84 punkto (1995 m. gruodžio 5 d. ir 2000 m. gegužės 1 d. redakcijos) nuostatos „Asmenys, kuriems iki 1995 m. sausio 1 d. buvo paskirtos ištarnauto laiko pensijos ir kurie po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. buvo sukakę senatvės pensijos amžių <.....>; gali pateikti šių nuostatų 82 punkte nurodytųjų laikotarpių duomenis apie uždarbį“ dalis „bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d.“ prieštaravo ir Konstitucijos 94 straipsnio 2 daliai.

12. Minėta, kad Seimas 2002 m. gruodžio 10 d. priimto Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 10, 28, 29, 34, 38, 40, 45, 49, 54, 56 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 55-1, 55-2, 55-3, 55-4, 55-5 straipsniais įstatymo 10 straipsnio 2 dalimi pakeitė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalį (1994 m. liepos 18 d. redakcija). Šio įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) *inter alia* nustatyta, kad ištarnauto laiko pensija perskaičiuojama į valstybinę socialinio draudimo senatvės ar invalidumo pensiją tik tuo atveju, jei jos gavėjas buvo sukakęs šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių arba pripažintas invalidu iki šio įstatymo įsigaliojimo.

Palyginus Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su anksčiau galiojusioje Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu matyti, kad šio įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) vartojama formuluotė „jos gavėjas yra sukakęs šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių <.....>; iki šio įstatymo įsigaliojimo“ pakeitė minėto įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) įtvirtintą formuluotę „jos gavėjas yra sukakęs šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių“. Taigi įstatymų leidėjas tokia įstatymo 45 straipsnio 4 dalies pataisa įtvirtino naują teisinio reguliavimo elementą, t. y. jis nustatė, kad ištarnauto laiko pensijos gavėjas įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių turi būti sukakęs iki Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo įsigaliojimo. Tokio elemento Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija) nebuvo.

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) nustatyta papildoma ištarnauto laiko pensijos perskaičiavimo į valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją sąlyga, kurios nebuvo nustatyta Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje (1994 m. liepos 18 d. redakcija).

Pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalį (1994 m. liepos 18 d. redakcija) ištarnauto laiko pensija galėjo būti perskaičiuojama asmenims, sukakusiems įstatymo nustatytą pensijos amžių, o pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalį (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) ištarnauto laiko pensija perskaičiuojama tik jeigu ištarnauto laiko pensijos gavėjas yra sukakęs įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių iki 1995 m. sausio 1 d. Taigi dėl tokio teisinio reguliavimo pakeitimo dalies ištarnauto laiko pensijos gavėjų (t. y. asmenų, kurie įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių sukako po 1995 m. sausio 1 d.) padėtis tapo blogesnė. Pagal ankstesnį teisinį reguliavimą ištarnauto laiko pensija turėjo būti perskaičiuojama ir tuo atveju, jei toks asmuo senatvės pensijos amžių sukako po 1995 m. sausio 1 d.

Pažymėtina ir tai, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas nukreiptas į praeitį, nes jame nustatyta, kad ištarnauto laiko pensija perskaičiuojama, jei jos gavėjai yra sukakę įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių iki 1995 m. sausio 1 d. Tai pažeidžia iš Konstitucijos kylantį principą *lex retro non agit*. Toks teisinis reguliavimas prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, Konstitucijos 52 straipsniui.

Minėta, kad pagal Konstitucijos 29 straipsnį visų asmenų lygybės principo turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant. Nurodytasis konstitucinis principas įpareigoja vienodus faktus vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime pažymėta, kad konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeidžiamas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimtys skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas.

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalyje (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu sukurta tokia teisinė situacija, kai daliai ištarnauto laiko pensijos gavėjų yra nustatytas skirtingas teisinis reguliavimas, palyginti su kitais šios pensijos gavėjais, nors tarp šių asmenų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimtys skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas. Tokiu teisiniu reguliavimu yra pažeidžiamas Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas asmenų lygybės principas.

13. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalies (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) nuostatos „ištarnauto laiko pensija perskaičiuojama į valstybinę socialinio draudimo senatvės <.....>; pensiją tik tuo atveju, jeigu jos gavėjas buvo sukakęs šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių <.....>; iki šio įstatymo įsigaliojimo“ dalis „iki šio įstatymo įsigaliojimo“ prieštarauja Konstitucijos 29 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

14. Konstitucinis Teismas, konstatavęs, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalies (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) nuostatos „ištarnauto laiko pensija perskaičiuojama į valstybinę socialinio draudimo senatvės <.....>; pensiją tik tuo atveju, jeigu jos gavėjas buvo sukakęs šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių <.....>; iki šio įstatymo įsigaliojimo“ dalis „iki šio įstatymo įsigaliojimo“ prieštarauja Konstitucijos 29 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui, netirs, ar ginčijama Nuostatų 84 punkto (1995 m. gruodžio 5 d. ir 2000 m. gegužės 1 d. redakcijos) nuostata neprieštarauja Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija).

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 ir 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56 straipsniais,

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

### **n u t a r i a:**

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 1 straipsnio 1 dalis (1994 m. liepos 18 d. redakcija) ta apimtimi, kuria ji susijusi su būtinybe turėti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, įstatymo nustatytą senatvės pensijai gauti, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 3 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) nuostata „Valstybinės socialinio draudimo pensijos skiriamos asmenims <.....>; jeigu jie atitinka šio įstatymo nustatytus valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo reikalavimus atitinkamai pensijos rūšiai skirti“ ta apimtimi, kuria ji susijusi su būtinybe turėti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, įstatymo nustatytą senatvės pensijai gauti, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 6 straipsnio 2 dalis (1994 m. liepos 18 d. redakcija) ta apimtimi, kuria ji susijusi su būtinybe turėti minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, įstatymo nustatytą senatvės pensijai gauti, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

4. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio (1999 m. liepos 7 d. redakcija) 1 dalies 2 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

5. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 19 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

6. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalis ta apimtimi, kuria joje nustatyta, kad sukakusiems nustatytą senatvės pensijos amžių asmenims ir vyresniems invalidams, kurie po valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba kurie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas, jeigu jie turi būtinąjį invalidumo pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, mokama pagrindinė paskirtos valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos dalis, ir nėra nustatyta, kad mokama visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

7. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnio (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) 1, 2 ir 3 dalys ta apimtimi, kuria jose nustatyta, kad sukakusiems nustatytą senatvės pensijos amžių (18, 22 straipsniai) ir vyresniems invalidams, kurie po valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba kurie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

8. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 dalies (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) nuostatos „ištarnauto laiko pensija perskaičiuojama į valstybinę socialinio draudimo senatvės <....>; pensiją tik tuo atveju, jeigu jos gavėjas buvo sukakęs šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių <....>; iki šio įstatymo įsigaliojimo“ dalis „iki šio įstatymo įsigaliojimo“ prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

9. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 48 straipsnio 2 dalis (1995 m. liepos 4 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

10. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ 4 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

11. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (1995 m. liepos 4 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo apribotas paskirtos ir mokamos valstybinės pensijos kartu su valstybine socialinio draudimo pensija dydis, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 ir 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

12. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2001 m. vasario 20 d. redakcija) 3 dalies nuostata „šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų dydis <...> kartu su valstybine socialinio draudimo pensija vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio“ ta apimtimi, kuria jos formuluotė „šio įstatymo 1

straipsnio 1 dalies 3-5 punktuose nustatytų valstybinių pensijų“ apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytas pareigūnų ir karių valstybines pensijas, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

13. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio (2002 m. liepos 2 d. redakcija) 3 dalies nuostata „šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų pagal šio straipsnio pirmąją dalį valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendra suma vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio“ ta apimtimi, kuria formuluotė „kiekvienos šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 3-6 punktuose nustatytos valstybinės pensijos“ apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytas pareigūnų ir karių valstybines pensijas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

14. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punkto (1995 m. gruodžio 5 d. ir 2000 m. gegužės 1 d. redakcijos) nuostatos „Asmenys, kuriems iki 1995 m. sausio 1 d. buvo paskirtos ištarnauto laiko pensijos ir kurie po šios pensijos paskyrimo, bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d. buvo sukakę senatvės pensijos amžių <...>; gali pateikti šių nuostatų 82 punkte nurodytųjų laikotarpių duomenis apie uždarbį“ dalis „bet ne vėliau kaip iki 1995 m. sausio 1 d.“ prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 94 straipsnio 2 daliai ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai (1994 m. liepos 18 d. redakcija).

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Armanas Abramavičius  
Egidijus Jarašiūnas  
Egidijus Kūris  
Kęstutis Lapinskas  
Zenonas Namavičius  
Augustinas Normantas  
Jonas Prapiestis  
Vytautas Sinkevičius  
Stasys Stačiokas